

NAŠ TOVARIŠ TV 15

Št. 31 10. avgusta 1978 Leto XVI

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

Glavni in odgovorni urednik:
SILVO TERŠEK

Novinarji:
Milena Strajnar, Tone Urbas, Milan Vogel, Bojana Žokelj Jesih

Tehnični urednik:
Sine Kovič ml.

Tajnica uredništva:
Mara Okorn

Telefon uredništva: 327-780

Letna naročnina 180 din, za inozemstvo 190 din; posamezna številka v prosti prodaji 4 din

Uprava in naročninski oddelk »TV-15«:
Miklošičeva 28, pp 598 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Tekoči račun:
501000-833-30005 pri SDK Ljubljana

»TV-15« izhaja vsak teden – izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28, pp 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo
Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421/1-72
od 12. 4. 1974 se za »TV-15« ne plačuje temeljni davek od prometa
proizvodov

Tisk:
ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Kadar se borci srečajo
stran 6

Partizanski filmi v
Pulju
stran 7

Pri Čibejevih so doma
Slovenci
stran 8 in 9

Naprej, ponosno,
delovne brigade!
stran 11

TV 15 za mladino
stran 15

NA LEGENDARNEM BLEGOŠU – »Z vso zavzetostjo krepimo in dograjujmo naš samoupravni socialistični sistem, v katerega temelje so vgrajena tudi življenja njih, ki so padli na Blegoš,« je v slavnostnem govoru dejal Tone Peternel-Igor, borec Poljanske čete na Blegošu, kjer so se minulo soboto po dolgih letih spet zbrali partizani, borci Poljanske čete, da se srečajo, da odkrijejo spominsko ploščo junakom-borcem, ki so padli v dneh od 3. do 5. avgusta devetnajstodvainštiridesetega ob veliki nemški ofenzivi; spominsko ploščo je postavila Lovska družina Poljane, katere člani so za uresničitev te zamisli opravili več kot osemstopenetdeset udarniških delovnih ur.

Foto: MARJAN GARBAJS

PONOSNO SO NOSILI TA IMENA

Prve partizanske čete so praviloma nosile imena večjih krajev, v katerih so, ali blizu katerih so nastale. (Molniška četa,). Bataljoni so se v začetku razvoja partizanske vojske večinoma imenovali po pokrajini, po območju, v katerem so nastali, oziroma v katerem naj bi delovali. Partizanski odredi in skupine odredov pa so krajevna imena zadržali do konca zmagovitega osvobodilnega boja. Večkrat so se udomačila tudi imena čet ali bataljonov po njihovih komandirjih oziroma poveljnikih. Komande mest in vojnih področij so bila vedno poimenovana z ustreznimi krajevnimi imeni.

Zlasti v začetku osvobodilnega boja so prevladovala čista slovenska imena. Kasneje pa smo uporabljali vse več tujk, ki bi jim bili lahko našli lepa in ustrezna slovenska imena.

S preurejanjem in preraščanjem partizanskih čet v redno armado je glavno poveljstvo Slovenije brigade smiselno oštevilčilo in veliki večini dalo tudi ime. Glavni štab NOV in PO Slovenije je skladno s politiko izvršnega odbora OF in CK KP Slovenije brigadam določal imena znanih padlih organizatorjev osvobodilnega boja in narodnih herojev: Tone Tomšič, Ljubo Šerčer, Slavko Šlander, Miloš Zidanšek, Mirko Bračič, Janko Premrl-Vojko. Eni od prvih štirih brigad je dal ime po Matiji Gubcu; na Primorskem pa je pomladi 1943. leta bila ustanovljena brigada z imenom **tolminskega punta** Ivana Gradnika. Več italijanskih enot je bilo poimenovanih po Giuseppeju Garibaldiju. Le malo brigad je nosilo krajevna imena.

Imena pomembnih slovenskih kulturnih ustvarjalcev so imele zelo znane slovenske partizanske udarne brigade. Po Ivanu Cankarju se je najprej imenoval en gorenjski bataljon, največja enota s Cankarjevim imenom pa je bila Cankarjeva brigada. Naša vojska je imela še brigade z imeni Franceta Prešerna, Simona Gregorčiča, Srečka Kosovele in Frana Levstika.

Toda OF in naša vojska sta imela še veliko raznih enot, zavodov, bolnišnic, delavnic, postaj in postojank z zelo različnimi imeni. Že sama ta imena bi bilo vredno posebej proučiti. Ilegalna imena so zelo pester seznam posameznikov, enot in dejanj, ki so prav tako pomembna sestavina in oblika osvobodilnega boja in revolucije.

Sklenimo za danes: velika imena, ki so jih ponosno nosile enote naše vojske in revolucije, so med vojno odražala in še vedno izžarevajo ne le naše slovensko napredno in revolucionarno izročilo, temveč smotre našega boja in naše hvaležnosti in spoštovanja velikim soustvarjalcem obče in slovenske kulturne zakladnice.

Franci Kolar

Odmev na »Kraj pohorske tragedije«, 27. številka TV-15

Ali je poslednji boj Pohorskega bataljona tragedija?

Naslov neustrezno kratke in skromne vsebine članka v TV-15 z dne 13. 7. 1978 na strani 12 **Kraj Pohorske tragedije** me je tako vznemiril, da sem moral nanj reagirati.

Ne želim posebej opozarjati, kaj bi se vse dalo napisati o velikem številu obiskovalcev na Osankarici v več dneh pred dnevom borca 4. julija letos. Ali bolje o desetisočih obiskovalcih, ki prihajajo nepretrgano zlasti od otvoritve nove muzejske razstave Partizansko Pohorje, ki je bila odprta 8. januarja letos. Kakšnih vse podoživljanj naše veličastne revolucije je bilo ob množičnih srečanjih mladih in starejših na bojišču poslednjega junaškega boja Pohorskega bataljona. K takšnim uspešnim množičnim kulturno-zgodovinskim spominskim slovesnostim pa so seveda bistveno prispevali razlage o vlogi in legendarnem boju Pohorskega bataljona, kakor tudi o partizanskem Pohorju na sploh ter krajši in daljši kulturni sporedi, ki so jih organizirali razni dejavniki zlasti z območja občin Slovenska Bistrica in Maribor. Veliko kulturnih sporedov pa so izvedle tudi razne šole, ki so prišle na Osankarico. Torej o tem čudovitem odnosu do partizanskega Pohorja, naše stvarnosti in o zanimivih dogajanjih, ko gre za množice udeležencev zlasti mladine se vsekakor premalo piše. Seveda gre pri vsem za poglobljena razmišljanja naših nadaljnjih uspešnih poti in kako uspešno posredovati tradicije naše revolucije tudi v bodoče.

Tokrat tudi ne mislim polemizirati z avtorjem omenjenega napisa, saj **žal ni edini poudaril tragedijo Pohorskega bataljona**. Kot že mnogokrat moram tudi sedaj povedati, da so Osankarica, Graška gora, Paški Kozjak, Dražgoše, Kadinjača, Kozara, Sutjeska in še mnogi drugi znameniti kraji po vsej Jugoslaviji naš ponos na pomembne zmage proti nadmočnim okupatorskim vojaškim formacijam. Kako nam je pisatelj France Filipič že v več izdajah knjige Pohorski bata-

ljon predstavil to vojaško enoto? Ali ne poudarja vselej, da so njegovi borci vsi junaško padli za svobodo in cilje socialistične revolucije. In v svoji poemi, posvečeni Pohorskemu bataljonu poudarja isti avtor med drugim: Njegovo ime je legenda. V napisu pesnika Branka Rudolfa na spomeniku Pohorskemu bataljonu na Osankarici je med drugim napisano: »V boj za svobodo sveta ste šli kot ponosni junaki...« Koliko je raznih piscev doslej še pisalo o vlogi in poslednjem boju Pohorskega bataljona, vendar nihče ni in tudi ni mogel poudarjati tragedije. Kadar govorimo in pišemo o legendarnem Pohorskem bataljonu, vemo, da je pomenil njegov padec hud udarec za NOB na Slovenskem in še zlasti na območju severovzhodne Slovenije. Toda, če pišemo o padcu, ne sme v besedilu izostati poudarek o njegovem poslednjem junaškem boju, ki je daleč nad vsem o tej enoti. Prav ta njegov poslednji junaški boj ga uvršča med legendarne »nesmrtni« jugoslovanske narodnoosvobodilne vojaške enote, ki so praviloma vse padale v herojskem boju proti številčno in tehnično mnogo močnejšem sovražniku. Za Pohorski bataljon vemo, da je padel – dobesedno zgorel v spopadu s tridesetkrat močnejšim sovražnikom. Torej gre za pravilno vrednotenje tiste velike moralne moči, ki jo je bataljon imel. Lahko rečemo, da je bil Pohorski bataljon v svojem poslednjem boju slovenski oziroma jugoslovanski narodi v malem. Pokazal je vitalnost in odločenost malega naroda, ki se je pripravil bojevati do poslednjega borca – toda nikoli vdati. Kako lepo je zapisal poet: »S tem ko so padli so se dvignili v večnost.« Mar ni to resnica? Ali smo pozabili na junaški Pohorski bataljon? Desetisoči obiskovalcev vsakoletno na Osankarici nam govorijo, da je Pohorski bataljon, naša NOB in revolucija vse bolj bistvo nas vseh.

Ko razmišljamo o NOB jugoslovanskih narodov, moramo ugotoviti, da je bilo veličastnih bojev večjih in manjših enot ter tudi posameznikov proti sovražnikom vseh vrst in barv ogromno. To nam potrjuje dejstvo o množičnem heroizmu naših narodov in narodnosti v NOB oziroma v socialistični revoluciji. V nešteti hudih bojih je seveda, žal padlo ogromno najboljših borcev in bork. Njih smo se dolžni neprestano z največjim spoštovanjem spominjati, saj je njihova velika žrtev naša svoboda in lepa sedanost. Tudi letos je tovariš Tito z največjim spoštovanjem govoril na Tjentištu o sedem tisoč padlih junakih v bitkah na Sutjeski. Toda ni govoril o tragediji na Sutjeski, pač pa o junaških bojih, prebojih, zmagah ter o nadaljnjih zmagovitih pohodih naših enot.

Sklep: Še preden se je šlo v NOB in revolucijo, se je vedelo, da bodo tudi velike človeške žrtve, toda zato je bil dosežen vzvišen cilj – svoboda in nova socialistična ureditev. O plemenitih žrtvah pa ne govorimo kot o tragično padlih, saj so vtkane v našo sedanost in vzdane v temelje naše svobodne, demokratične, samoupravne socialistične domovine.

MIRKO FAJDIGA

Prikrajšani smo!

Odmev na »Kongres ZZB NOV Jugoslavije bo oktobra v Budvi«, 29. številka TV-15

V TV-15 z dne 20. 7. 1978 piše, da bo kongres ZZB NOV Jugoslavije od 17. do 19. oktobra v Budvi in zato prosim, da delegatom za ta kongres posredujete moje besede:

Vem, da moj primer ni edini in mislim, da nas je celo precejšnje število borcev, ki smo prikrajšani pri pokojnini zato, ker smo bili upokojeni v drugih republikah – čeprav smo se borili in službovali v Sloveniji. Odšli smo, ker smo morali, v drugo republiko, se po upokojitvi spet vrnili v Slovenijo in tu živimo. Republika Slovenija ima svoj zakon za borce, medtem ko ima republika Hrvatska zvezni zakon in tako verjetno tudi druge republike.

Zaradi tega je konkretno moja pokojnina manjša za 1.000,00 ND od pokojnine, ki bi jo prejela, če bi bila, na primer, upokojena v Sloveniji. Razlika je občutna in traja že dalj časa, nikjer pa nisem prebrala, kako bi se lahko ta krivica odpravila.

DARINKA GRANNAR,
Pohorskega bataljona 39
Ljubljana

PRIPIS UREDNIŠTVA: O vašem vprašanju smo se pozanimali na komiteju za vprašanja borcev in vojaških invalidov pri skupščini SR Slovenije. Vprašanje, ki ga načenjate, vsekakor še ni sistemsko rešeno. Zaenkrat velja, da prejemajo upokojenci pokojnino tistega pokojninskega zavarovanja, kjer so se upokojili in kamor se iztekajo (in so se za časa njihovega aktivnega dela) njihovi prispevki iz osebnega dohodka. V teku pa je priprava za celovito, novo reševanje pokojninskega sistema, tako v SFRJ kot v SR Sloveniji, kjer bodo gotovo, med drugim, obravnavali in pravilno rešili tudi taka vprašanja, kot je vaše.

Sreča je poznati človeka, kakršen je Lovro Omahen-Orlov. Naj vam ga predstavim?

Rodil se je na Javorju 2. avgusta 1898. Že kot fant je izražal lepe lastnosti: delaven, bister, človek dobrega srca, zdravega razuma in naprednih hotenj. V letih doraščanja je v domačem kmečkem okolju doživljal in preživljal mnogo težav. Delati je bilo treba trdo, zelo veliko. Vsesplošno pomanjkanje in revščina sta lajšala le njegova vedrina in razmeroma lepi odnosi v domačem okolju. To so bili hudi časi, ne le vsled pomanjkanja, pač pa tudi zaradi političnih in drugih težavnih družbenih razmer. K vsemu hudemu se je pridružila še prva svetovna vojna, ki je, seveda, prizadela tudi Omahnove. Mladi Lovro pa je hotel in znal premagovati težave, se s trudom prebijati skozi življenje; znal je, nadarjen in dobro vzgojen, v objektivno danih pogojih poiskati napredno in vedno pošteno pot. Občutil je ne le moč dela in delavca, temveč moč glasbe in kulture sploh ter delavske in kmečke napredne misli.

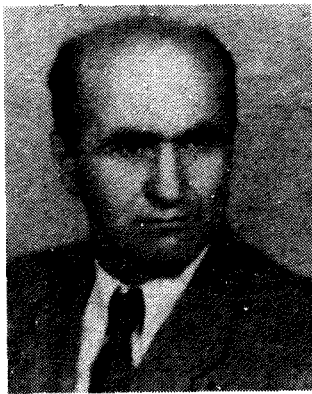
Zato ni naključje, da se je že kot mladenič oprijel harmonike in da je kasneje pretežno med delavci ustvarjal in vodil pevske zборе, da je sodeloval pri godbi in v delavskih kulturnih in prosvetnih društvih, vzpodbujal ljudi k sožitju ter se vztrajno učil tudi sam. Vse je delal premišljeno! Postal je mož, na katerega se je lahko zanesla žena, otrok, tovariš pri delu, tovariš v politiki, soborec – partizan! Kako dolga desetletja je politični aktivist, kaj vse je delal, kako trpel, se mučil, zidal, ustvarjal!

Pred drugo svetovno vojno sta si skupaj s prizadevno ženo ustvarila v Zadvoru (sedaj Litij-ska cesta) skromen, a lep dom. Lovro je delal hišo večinoma sam – betoniral, zidal, tesaril, mizaril. Vse sta ga izučila nujna in lastno delo.

Tega klenega človeka sem prvič srečal kot partizana na Dolenjskem leta 1942. Bil je že v zrelih letih. Prekrasen značaj, preudaren, dober borec in zelo spoštovan partizanski funkcionar. Dolenjci so o njem rekli: »Dober je kot kruh.« A v

Lovro Omahen-Orlov

O njem so rekli: »Dober je kot kruh!«

Lovrenc je bil tudi vojak v krvavih bitkah goriške fronte.

isti enoti – 9. slovenski narodnoosvobodilni udarni brigadi – sva delala skupaj šele od italijanske kapitulacije dalje. Takrat je bil Orlov politkomisar 3. bataljona. Njegov bataljon, ki ga je vodil skupno s člani štaba in ki mu je poveljeval Alojz Bele-Tičko je bila odlična skupnost bork in borcev. Povsod in vedno: ob počitku, v nepregledno dolgih pohodih, v nikdar prešteti bojih

in v nepopisnem trpljenju. Orlov je bil bataljonova duša: strog in zmeren komisar, čuteč kot so lahko le starši, brezpogojno discipliniran. Kako globoko vzpodbudno je znal poseči – če je bilo treba – v človekovo – soborčevo notranjost, kako uspešno je znal razrešiti mnoge medčloveške zanke, omiliti napetosti, utrditi tovarštvo, politično raven in vzpodbujati borbenost.

Iz brigade je odšel na Belokranjsko vojno področje. S to enoto je vkorakal kot kapetan, kot nosilec partizanske spomenice 1941 in številnih odlikovanj v osvobodeno Ljubljano... S soborcem Lojzetom Nusdorferjem sta še po vojni lepo urejala politkomisarske zadeve Ljubljanskega vojnega področja.

Ta delovni, borbeni, trpeči, pa vendarle vedno dobro razpoloženi človek, se je končno spet srečal s svojo življenjsko družico, ki se je kot partizanka vrnila v domač kraj z enotami Glavnega štaba Slovenije.

Potem je Orlov delal v Vevčah, zraven še v pevskih zborih, v godbi, v partiji, oziroma zvezi komunistov, pa v sindikatu; in v svojem domačem okolju. Pomagal je pri postavitvi spomeniškega kompleksa na Urhu. Sicer pa, kaj bi našteval! Ne delal, garal je več kot šest desetletij.

Dolgočasja še vedno ne pozna. Redno spremelja dogodke, čita, dela: še kosi okoli hiše in pomaga obdelovati vrt. In Orlov še vedno prihaja na partizanska srečanja.

Orlova velika človeška osebnost se je v polni meri uveljavila tudi pri vzgoji in izobraževanju sina in hčerke, diplomiranega inženirja arhitekta in diplomirane psihologinje.

Lovro Omahen-Orlov! Tvoji sodelavci, tvoji soborci, tvoji domači te imamo neizmerno radi. Čestitamo ti, ker te spoštujemo, ker si vzornik mnogim ljudem!

Čestitamo ti tudi ob tvoji osemdesetletnici, tebi in sebi želimo, da bi ti lahko čestitali še ob mnogih rojstnih dneh!

Franci Kolar

Vizija revolucije – naša stvarnost

75 let ilindenske vstaje in 34 let prvega zasedanja protifašističnega sobranja narodne osvoboditve Makedonije

Visoko nad plodno pokrajino Pelagonijo se med planinskimi vrhovi stiska mesto slavne republike – Kruševo.

Tudi letošnjega drugega avgusta so po balkonih živopisnih kruševskih hiš zavihrale zastave in bile razobešene pisane preproge, ki jih hranijo samo za to priložnost, na njih so Titove slike in že nekoliko izbledeli liki ilindenskih upornikov.

Ves svobodomiselni svet se je v tistem težkem in krvavem času postavil na stran kruševske republike in ilindenske vstaje. Vrsta je slavnih imen v kulturi in politiki, ki so svojo besedo in akcijo poneli v svet resnice o borbenosti in trpljenju makedonskega naroda. Jean Jores in Anatol France sta imela ognjevite govore po Franciji in Italiji, v gledališču »Sarah Bernard« v Parizu je bila velika manifestacija, na kate-

Makedonium se imenuje spomenik, zgrajen v spomin na ilindensko vstajo Makedoncev – 2. avgusta 1903

ri so zahtevali, da bi vsa Evropa pripomogla boju makedonskega ljudstva. Benečanski Garibaldinci so bili pripravljeni z orožjem v roki pomagati upornikom. Vladimir Iljič-Lenin je kot urednik petrograjskega časnika »Iskre« pripomogel k objavi člankov, ki so podpirali pravično bitko makedonskega naroda. Lev Nikolajevič Tolstoj in Maksim Gorki sta začela s priporočili za izdajo knjige, ki bi pričala o življenju v Makedoniji ter hotela s sredstvi od izdaje knjige pomagati upornikom. Široko po svetu so zbirali sredstva v pomoč makedonskemu narodu... V četah prostovoljcev je bilo mnogo borcev iz vseh krajev Jugoslavije.

Kruševska republika je bila v krvi zadušena, ne pa tudi ponos makedonskega naroda.

Džimo Hadži Dimov, marksist in filozof, je pi-

sal: »Dežele, ki imajo svoj manifest kot Ilinden 1903. leta, ne umirajo. Ti manifesti stoje nad dogovori o miru, političnimi špekulacijami, trgovino z narodi. Narodi, ki lahko dajo Ilinden, lahko dajo še enega. Vizija revolucionarja Dimova se je uresničila v nekem drugem zgodovinskem obdobju – pod vodstvom komunistične partije in tovariša Tita, v času enkratne narodnoosvobodilne borbe. Takrat je makedonski narod za ceno velikanskih žrtev uresničil svoje težnje po nacionalni in socialni svobodi.

»Hvala ti, tovariš Tito, da si uresničil sanje mojih padlih in umrlih tovarišev«, je dejal ob neki priložnosti Kosta Dabiža, vojvoda ilindenske vstaje, ter s tem izrazil tisto globoko in neomajno vero makedonskega naroda v vse, kar je danes naša stvarnost.

Sistem borčevsko-invalidske zaščite

O izboljšavah in vedno novih olajšavah v zadnjih štirih letih za vojaške invalide smo že večkrat spregovorili. Tokrat pa pogledajmo koliko denarja je bilo v te namene izdvojenega v zveznem merilu.

V gradnji in razvijanju sistema borčevsko-invalidske zaščite je bila ustvarjena visoka stopnja sodelovanja in sporazumevanja med socialističnimi republikami in pokrajinama, tako v pogledu ustvarjanja enotnosti te zaščite, kakor tudi v odrejanju minimuma skupnih kriterijev za določanje kategorij in obsega pravic.

Vse to je bilo še posebno pomembno ob usklajevanju zakona o vojaških invalidih, ki to problematiko ureja v smislu Ustave SFRJ. S tem so bile preprečene razlike v koriščenju teh pravic, da bi se zagotovila sredstva za njihovo realizacijo.

Napredovanje in izboljševanje borčevsko-invalidske zaščite je doprineslo tudi k izboljšanju služb te zaščite, vse od občinskih skuščin do federacije.

Naj navedemo, da ta čas v Jugoslaviji koristi te vrste zaščito približno 800.000 upravičencev, od tega 260.000 osebnih in družinskih invalidov, 370.000 je uživalcev pokojninskih prejemkov in okoli 22.000 je nosilcev »Partizanske spomenice 1941«. V sklopu federacije je za to (1978. leto) predvidena vsota v višini 11,901,276.000 din za realizacijo zgoraj omenjenih pravic.

Nove olajšave za uvoz avtomobilov invalidom

Naj na kratko povzamemo nekatere novosti, ki zadevajo vse državljane: v tujini ne bo več mogoče nabavljati ter ob povratku v domovino uvažati pralnih in sušilnih strojev, hladilnikov, televizorjev, klimatskih naprav, pomivalnih strojev, likalnikov vseh vrst ter motorjev za čolne. Ta prepoved pa ne velja za naše državljane, ki so že najmanj leto dni zaposleni v tujini pa se za stalno vračajo domov.

Omenjene proizvode lahko državljani kupijo preko zastopniških podjetij s sredstvi iz svojega deviznega računa.

Prav tako ne morejo državljani sami uvažati radijskih sprejemnikov in drugih akustičnih aparatov, v kolikor njihova vrednost presega 3000 dinarjev. Te predmete v večji vrednosti (in preko zastopniškega podjetja ter do vrednosti 5000 din) lahko uvozijo državljani, ki so na začasnem delu v tujini, sicer pa zanje velja enako kot za vse ostale državljane. Prepoved

uvoza velja tudi za krmilne motorje za čolne, ne velja pa za čolne.

Tudi pri uvozu avtomobilskih delov so določene poostitve, ker so prejšnjo možnost uvoza državljanov večkrat zlorabljali ter cele avtomobile uvozili po delih (po znatno nižjih carinskih pristojbinah).

Posebne olajšave za invalide

Poleg omenjenih sprememb je zvezni izvršni svet sprejel odločitev, po kateri so invalidom dane večje pravice pri uvozu osebnih avtomobilov s posebno ureditvijo.

Kaj je tu novega? Doslej niso mogli invalidi uvoziti vozila z avtomatskimi prestavami. V bodoče bodo to lahko storili (takoj po objavi tega odloka v uradnem listu SFRJ). Istočasno bo invalid, ki se odloči, da bo uvozil tako vozilo, lahko dal vgraditi specialne naprave za upravljanje z vozilom ne le v tujini, am-

pak tudi v državi, kar pomeni, da bo lahko uvozil navadno vozilo.

Kdo ima pravico do uvoza teh vozil?

Tako pravico do uvoza imajo vsi vojni in civilni invalidi, če imajo dovoljenje za uvoz. Vojaškim invalidom od prve do šeste skupine z okvaro spodnjih in zgornjih okončin izstavi tako dovoljenje komisija, ki odmerja tudi ortopedske pripomočke, ostalim invalidom pa tako dovoljenje izstavi komisija republiške oziroma pokrajinske skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

Invalidi niso oproščeni plačanja carinskih dajatev za uvoz avtomobila (kar velja še od leta 1961). Le pri plačanju osnovnega prometnega davka so oproščeni tisti invalidi, ki so za svoje gibanje vezani na invalidski voziček. Vsi ostali plačajo tudi prometni davek.

Invalid, ki uvozi vozilo, ne sme le tega odtujiti najmanj dve leti. Doslej sicer tudi ni bilo mogoče prodati vozila v roku

dveh let, zato pa ga je bilo moč podariti. Z dopolnitvijo odloka po novem tudi taka odtujitev ne bo več dopustna.

Prvi postopek za invalida, ki želi uvoziti osebni avtomobil je, da predloži zahtevek za izdajo uvoznega dovoljenja eni od zgoraj naštetih komisij. S potrjenim dovoljenjem si izbere vozilo in zastopniško podjetje, preko katerega bo vozilo uvozil. V kolikor takega zastopnika ne najde ali ga ne želi, lahko sam vplača vozilo v tujini in ga sam tudi uvozi. Carina je, kot že rečeno, enaka kot za ostale državljane, le da nekatere kategorije invalidov lahko koristijo pravico oprostitve prometnega davka.

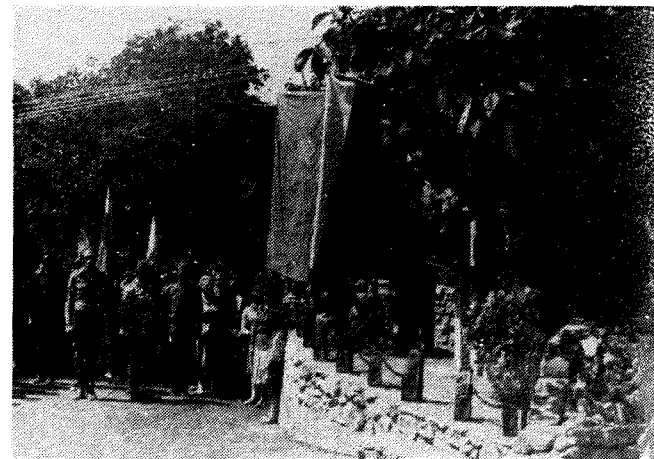
Pričakovati je, da bo Zvezni komite za vprašanja borcev in vojaških invalidov v dogovoru z Zveznim sekretariatom za zunanjo trgovino naslovil občinski organom podrobnejša navodila o načinu izdajanja teh potrdil.

B. Ž. J.

Odkritje spominskega obeležja v Stranah na Primorskem

»Ob plamenu vstaje so se dvignili skupaj z vsemi narodi Jugoslavije. Že leta 1942 je padel prvi letalec iz te male vasi. Vas je postala zavetišče partizanov, brigad, kurirjev, aktivistov, ki so našli svoj dom v vsaki hiši. Skozi Strane je vodila bojna pot brigad in divizij, 9. korpusa, Istrske, Goranske in drugih partizanskih brigad. Ne požig vasi, ne pobijanje talcev ni zlomilo zavesti in upornosti vaščanov. Ni ga bilo, ki bi klonil. To dokazuje tudi dejstvo, da je bila v Stranah od začetka 1944. leta pa do osvoboditve komanda mesta Senožče, oziroma komanda mesta Postojna, ne da bi se morala kdajkoli umakniti zaradi izdajstva.

Kako pomemben delež in krvni davek so prispevali vaščani Stran v boju proti fašizmu, nedvomno izpričujejo imena padlih borcev in talcev, zapisana na tem spomeniku. Saj je iz male vasi, ki šteje dvajset hiš, dalo življenja devet borcev in talcev...« je dejal v svojem slavnostnem govoru ob odkritju spominskega obeležja v vasi Strane na Primorskem tovariš Tomaž Tušar.

Na fotografiji: domačina Franc Bajc in Jože Tominc odkrivata spominsko obeležje.

Foto in tekst: Stane Škrabar

AVČE

Razvili so
svoj prapor

Dan vstaje slovenskega naroda so borci NOV, in z njimi vsi vaščani Avč, letos še posebno slovesno proslavljali. Razvili so borčevski prapor.

Že ob prihodu v vas je bilo tega dne čutiti posebno slavnost. Povsod zastave, glasba. S cvetjem okrašen spomenik sredi vasi, na katerem je vklesanih 23 imen padlih v boju in v taboriščih umrlih vaščanov, je bil središče dogajanja. Tu se je, poleg borcev in aktivistov, zbrala vsa vas. Tudi iz sosednjih vasi Levpa, Kal in Kanal so prišle delegacije z borčevskimi prapori in praporom rezervnih vojaških starešin iz Kanala.

Zbranim je spregovoril predsednik krajevnega organizacije ZB NOV, Alojz Bucik, ki se je najprej spomnil časov fašistične oblasti in preganjanja vsega, kar je bilo slovenskega na naših tleh. To je v zavednih vaščanih že takrat rodilo odpor. Njihova narodna zavest se je krepila in naraščala, kljub krutemu preganjanju, vse do dni, ko je napočil odločilni čas narodnoosvobodilnega gibanja. Tako so že leta 1941 v Avčah sklicali na pobudo Antona Veluščka-Matevža prvi sestanek, katerega je vodil domačin Avguštin Lango. On je vodil tudi jeseni 1941 ustanovljen prvi vaški odbor OF, okrog katerega so se strnili najzavednejši vaščani in začeli pripravljati na oborožen boj! Tako so že maja 1942 odšli k partizanom prvi vaški fantje. V začetku leta 1943 so jim sledili še drugi. Še več pa se jih je vključilo v NOV ob kapitulaciji Italije, ko so se vračali iz zaporov in internacij ter posebnih delovnih bataljonov. Mnogi, ki so bili zajeti, pa so se kasneje vrnili s prekomorskimi brigadami.

Pa ne samo v oboroženih enotah, tudi na terenu so številni vaščani neumorno delali kot aktivisti NOB, kljub močnim sovražnikovim postojankam. Zbirali so orožje, hrano, obleko, zdravila in potrebno za naše borce. Prena-

šali so pošto in jih obveščali o premikih sovražnika. Delali so v političnih organizacijah in postavljali temelje naši novi ljudski oblasti. Mnogo jih je zato romalo v zapore in taborišča. In marsikateri se od tam ni več vrnil.

V svojem govoru se je spomnil tudi najbolj krutega dogodka v Avčah, ko so Nemci 28. marca 1944, ujetega in hudo ranjenega partizana Jožeta Škodnika, obesili pred rojstno hišo, pred vaščani in lastno materjo. Njegove zadnje besede so bile:

»Ne joči mama! Svoboda je blizu in zmaga je naša!«

Pokrovitelj prapora je »Plastik Kanal«, katerega zastopnik ga je izročil v varstvo ZB NOV Avče. Za praporščaka pa je bil izbran prvi organizator narodnoosvobodilnega gibanja v vasi, Avguštin Lango.

Zbranim borcem in vaščanom je čestital k prazniku dneva vstaje in razvitiu prapora tudi predsednik občinskega združenja borcev NOV Mirko Remec.

V kulturnem programu je sodelovala godba na pihala anhovske cementarne, domači mešani pevski zbor je pod vodstvom pevovodje Emila Makaroviča zapel več pesmi, učenke osnovne šole pa so recitirale.

CVETKA MRAK

RADOVLJICA

Velika povorka ob dnevu
vstaje

Srečanje borcev v Dragi je bilo povezano tudi z veliko povorko, ki je šla od Begunj do prireditvenega prostora v dolini Drage. V povorki so sodelovali poleg borcev še pripadniki JLA, mladinci, gasilci in številni prebivalci Begunj, okolice ter drugih krajev Gorenjske. Za hitrejši korak je poskrbela tudi godba na pihala z Gorij, ki je bila za to slovesnost odeta v gorenjske narodne noše.

Na fotografiji: Takole so zastavonoše krajevnih organizacij ZB NOV radovljiške občine in drugih organizacij korakali v povorki.

BRANKO BLENKUŠ

POSTOJNA

Za kontinuirano in
povezano delo

Da bi ne bilo slabše povezanosti med krajevnimi in mestno organizacijo ZZB NOV v Postojni ter med občinskim odborom ZZB NOV Postojna, je predsedstvo občinskega odbora ZZB NOV sklicalo 14. julija sejo vseh članov predsedstva ter predsednike krajevnih in mestne organizacije.

Na seji je bila osrednja tema priprava na proslavo dneva vstaje (v Straneh pri Postojni). Naslednja tema je zadevala koriščenje zdravstvenih uslug v naravnih zdraviliščih in kriterijih za določanje v ta zdravilišča borcev in drugih članov ZZB NOV.

Predsednik občinskega odbora je obvestil prisotne o predstavitvi spomenika padlim borcem na Trgu padlih borcev (o tem smo že poročali) in o delu komisije, ki je bila v ta namen imenovana. Spomenik bo dokončno urejen in postavljen na uglednejše mesto takrat, ko bo dokončno urejen tudi urbanistični načrt mesta.

Glede okolice vseh spomenikov so bili prisotni mnenja, da velja to vprašanje urediti načelno za vso občino.

V razpravi je bil podan predlog, naj bi v bodoče vabili na sestanke na občinskem odboru ZZB NOV predstavnike mestne, oziroma krajevnih organizacij, da bi s tem izboljšali informiranost in, da bi bila ta sočasna.

Predsedstvo občinskega odbora ZZB NOV Postojna je prisotne obvestil o poteku priprav za proslavo v Komnu 17. septembra, ampak tudi o proslavi v sosednji republiki v Pazinu, ki bo 24. septembra. V krajevni organizaciji Zagorje Bač pri Pivki pa so 23. julija odkrili spominsko ploščo dvema skojevkama, ki so ju fašisti mučili in vrgli v brezno na Baču.

IVO MEZGEC

SLOVENJ GRADEC

Letna konferenca borcev
za severno mejo

Pred dnevi je bila v Slovenj Gradcu letna konferenca zveze prostovoljcev – borcev za severno mejo, katere se je udeležil tudi predsednik IS skupščine občine Slovenj Gradec Maks Vončina in tajnik občinske zveze upokojencev Slovenj Gradec tovariš Povalej.

Predsednik zveze Srečko Zlatoper je med drugim poudaril, da je upravni odbor vsa leta od ustanovitve zveze svojo dejavnost usmerjal predvsem skrb za borčevske pravice, ki jih v bivši Jugoslaviji, kljub prizadevnosti, niso priznali, temveč le-te pridobili šele po osvoboditvi z zakonom o borchih za severno mejo.

Upravni odbor nima nobenih drugih dohodkov, razen polovico prispevkov članarine, ki je malenkostna in ne zadošča za potrebe občinskega odbora. Da je obstoj zveze mogoč, se morajo zahvaliti skupščini občine Slovenj Gradec, da le-ta nudi pomoč s primerno dotacijo.

ADOLF ANKON

BANJA LOKA PRI KOČEVJU

Obisk članov ZZB NOV
iz Vira

Ta in nekatere druge kraje v Kolpski dolini so pred dnevi obiskali člani ZZB NOV iz Vira pri Domžalah s člani svojih družin.

Izletniki so ob tej priložnosti skupno s krajani Broda na Kolpi obujali spomine na dogodke pred 36 leti. Nadvse zanimiva je bila za zbrane pripovedi narodnega heroja Franca Avblja-Lojka, ki je kot vodja patrulje Kočevskega bataljona (1. maja, leta 1942) s pomočjo mladincev iz Kolpske doline razorožil 15 Paveličevih orožnikov in financarjev iz posadke na Brodu na Kolpi. V fisti akciji je bilo zaplenjenega precej orožja in streliva.

Zbrani so obujali spomine na sodelovanje in bratske vezi, ki so se spletle že takoj v prvih dneh vstaje med prebivalci Gorskega kotarja iz sosednje Hrvaške in slovenskimi partizani.

VIKTOR DRAGOŠ

BRDICE V KOŽBANI

Delovno in slovesno

Občinska konferenca ZSMS iz Nove Gorice je pripravila 22. julija enodnevno delovno akcijo v Kožbani.

Več kot 50 udeležencev akcije je sodelovalo pri zakopavanju vodovodnih cevi na 500 m dolgi trasi med Hlevnikom in Peterneli. Po končani akciji pa so se udeleženci akcije priključili proslavljanju dneva vstaje v brigadirskem naselju Brdce, ki so ga pripravili mladinci in mladinke delovne akcije »Kožbana 78«. Bilo je tudi mnogo domačinov, ki z brigadirji tesno sodelujejo.

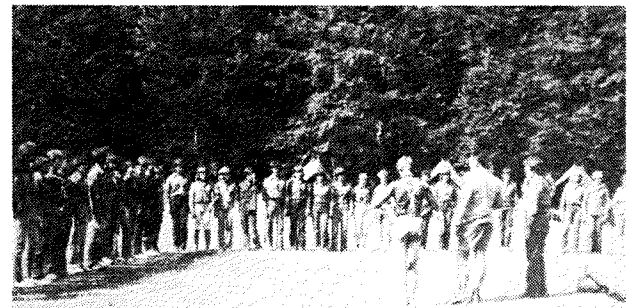
JANEZ ALIČ

BOHINJ

Gozdna šola

Taborniška zveza Slovenije ima svoj stalni tabor v bližini Mladinskega doma ob jezeru v Bohinju. V tej »gozdni šoli« se vsako leto zvrste številni tečaji za funkcionarje v taborniških organizacijah, pa tudi za vzgojitelje na šolah, ki kot mentorji pomagajo taborniškim organizacijam. Letos so se in se še bodo zvrstili tečaji za vodje MČ, za vodnike vodov, za načelnike čet in odredov, predsednike občinskih zvez, sodnike taborniškega mnogoboja in druge.

BRANKO BLENKUŠ

Mladi taborniki v tečaju za vodje Medvedkov in Čebelic. Tečaj je vodil Janez Cerar dipl. psiholog. – Foto: B. B.

BRDICE V KOŽBANI

Delovno in slovesno

Občinska konferenca ZSMS iz Nove Gorice je 22. julija pripravila enodnevno delovno akcijo v Kožbani. Več kot 50 udeležencev je sodelovalo pri zakopavanju vodovodnih cevi na 500 metrov dolgi trasi Hlevnik – Peterneli. Po končani akciji pa so se udeležili proslave ob dnevu vstaje, ki so jo v brigadirskem naselju Brdce pripravili mladinci in mladinke republiške delovne akcije »Kožbana 78.« Slovesnosti so se udeležili tudi domačini, s katerimi brigadirji tesno sodelujejo.

Občinska konferenca ZSMS Nova Gorica načrtuje tudi v prihodnje še več enodnevnih akcij v Kožbanskem kotu.

JANEZ ALIČ

ŠOŠTANJ

Taka doživetja se ne pozablajo

Zveza združenj borcev NOV Šoštanj je na predvečer praznika dneva vstaje slovenskega naroda pripravila kresovanje na Goricah. Na sam praznik pa je ZB NOV Šoštanj organiziralo skupinski članski izlet v Logarsko dolino, kjer so se člani seznanili z zgodovino narodno osvobodilnega boja v Zadrebški in Gornje Savinski dolini. Najprej so se izletniki ustavili v Gornjem Gradu in se poklonili spomenu pri spomeniku in skupnem grobu 149 padlih borcev 14. operativne cone, ki so padli v decembrski ofenzivi 1944 leta. Ob tej priložnosti je tajnik ZB spregovoril o prehojeni poti in borbah z okupatorjevo vojsko in o pomenu praznika. Izletniki so nato nadaljevali pot preko Radmirja, Ljubnega, Luč, Solčave v Logarsko dolino do slapa Rinke.

Skupno kosilo je bilo pripravljeno v gostišču pri Logarjevih, odkoder so odšli na piknik in zatem skozi Mozirje proti domu.

Takih izletov za spoznavanje zgodovine NOB in krajevnih znamenitosti si člani še želijo.

MILOŠ VOLK

JESENICE

Velika udeležba

Udeleženci pohoda ob spominskih obeležjih NOB, ki so ga na Jesenicah pripravili v počastitev dneva vstaje in krajevnega praznika Plavž, so se na tovariškem srečanju pomerili v tekmovalni zračni puško. Med najboljše so se uvrstili: Jelko, Inihar in Klemenčič, ki so prejeli praktična darila.

BRANKO BLENKUŠ

KANAL

Razvitje prapora

V Avčah pri Kanalu so v soboto, dvaindvajsetega julija, razvili prapor krajevnega organizacije ZB, obenem pa počastili praznik dan vstaje. Pripravili so kulturni program, v katerem so sodelovali učenci iz Kanala in godba na pihala anhovskega Salonita.

JANEZ ALIČ

RUŠE

Srečanje kurirjev TV 12-S

Nad Rušami na kmetiji Čandrovina so se zbrali nekateri preživeli kurirji TV 12-S in posamezni aktivisti tedanjega mariborskega okrožja. Najprej so se poklonili spomenu padlih tovarišev, potem pa je stekel pogovor o tem, kako bi se srečevali vsako leto. Poleg tega so se tudi dogovorili, da bi bilo treba čim prej zbrati podatke o imenih kurirjev, o dejavnosti te postaje, opisati posamezne akcije, ki so jih izvajali kurirji bodisi sami ali pa v sodelovanju z drugimi, poleg svojih rednih dolžnosti.

Tokratno srečanje so zaključili v Ruški koči, v čigar bližini je bila tudi kurirska postojanka TV 12-S.

Za to srečanje ima seveda največ zaslug njihov tedanji komandir Dore Čander in Angel Turk, seveda ob podpori krajevnega organizacije ZB NOV Ruše.

DRAGO MIKLAVEC

LOKAVEC

Hiša je za trenutek spet oživela

Tiho, nežno, a neutihljivo doni pesem vaših mladostnih sanj. Jo slišijo vaši sodobniki? Povzema jo mladina, ki je premlada, veliko premlada, da bi vas osebno poznala. S ponosom in spoštljivo naj vam prislusnejo vedno novi rodovi, kajti dali ste največ, kar ste imeli, darovali ste svoja mlada življenja. Svoboda je neprecenljiva vrednota. Zanje ste se hrabro borili in padli. Zanje se še vedno borijo po vsem svetu milijoni izkoriščanih in zatiranih.

Takšna in podobna čustva so prežemala Lokavčane, prebivalce vasi pod sivim Čavnom, ko so v nedeljo, 23. julija letos, prisostvovali slavnosti ob odkritju spominskih obeležij. Vgrajena so na treh hišah v vasi Lokavec, ki so v času NOB žrtvovali dva in več borcev. Spored, pred vsako hišo posebej, je bil sicer skromen, zato pa toliko bolj intimen in občuten. Slavnostna beseda, recitacija in nastop domačega pevskega zbora, bo še dolgo odmeval v naših ušesih.

Presunljiv je bil pogled na hišo v zaselku Čohi, pravzaprav bajtarsko kočo, ki jo je že močno načel zob časa. Na starem, iz kamna grajenem pročelju, je poleg vgrajene spominske plošče, za to priložnost, visela skupna fotografija vseh štirih padlih bratov Čoha. Hiša je za trenutek spet oživela in prisotni so se v mislih pogovarjali z Andrejem, Mirkom, s Tonetom in z Henrikom.

V zaselku Slokarji stoji v ozki, komaj prehodni ulici še manjša koča. Njeno pročelje je tako majhno, da je bilo poleg vrat komajda še prostora za spominsko ploščo za padlima bratoma Bernardom in Henrikom Cigojem.

Tretje obeležje pa stoji na Ketejevi hiši. Na njem so vklesana tri imena bratov Danila in Stanislava Kete in njunega dedka Kete Franca, ki so ga Nemci, ponosnega nad svojima partizanskima vnučkoma, ustrelili kot talca v 77. letu starosti.

Mati pokojnih sinov Danila in Stanka, sedaj že stara ženica, bolna in nebogljen, je spremljala odkritje spominske plošče, sedeč na pragu hiše, kot bi še vedno čuvala svoja dva krepka fanta Danila in Stanka.

Lokavec, vas v Vipavski dolini, je med vojno veliko prispevala za NOB in krvni davek je bil velik. Več kot 35 vaščanov je padlo pri partizanih ali so bili ustreljeni kot talci.

Lokavška krajevna organizacija ZB je delovna in zelo prizadevna in zasluži vso pohvalo. Ima poglobljeno zaslugo, da stoji v vasi lep spomenik padlim partizanom, za urejenim skupnim partizanskim grobiščem. Z nedeljskim odkritjem treh obeležij je upravni odbor krajevnega organizacije ZB Lokavec uresničil sklep letne konference borčevske organizacije z dne 18. decembra 1977, da naj se na rojstnih hišah, kjer sta padla v času NOB dva in več borcev ali aktivistov, postavijo spominska obeležja. Potreben denar pa je organizacija zbrala v obliki prostovoljnih prispevkov, ki so jih dali vaščani in nekatere delovne organizacije. Vsem darovalcem se upravni odbor ZB zelo zahvaljuje.

BLAŽ BLAŽKO

RUŠE

Tekmovali v počastitev praznika

V Rušah so prav na praznični dan, 22. julija izvedli tradicionalno, že deveto tekmovalno v streljanju z malokalibrsko puško. Tekmovanje je bilo pod pokroviteljstvom občinskega odbora ZRVS Maribor. Udeležilo se ga je 18 ekip iz sedemnajstih osnovnih organizacij ZRVS v mariborski občini. Skupno je tekmovalo 54 rezervnih vojaških starešin ter 42 mladincev in 6 mladink.

Med ekipami je bila najbolj uspešna tista iz Hoč, nato iz Greenwicha in tretja iz Ruš.

Zbranim je ob razglasitvi tekmovalnih rezultatov in podelitvi nagrad spregovoril tudi predsednik občinskega odbora ZRVS Maribora tovariš Tomo Kipa. VALTER LAMUT

POLENŠAK V SLOVENSKIH GORICAH

Spominska plošča Karlu Arnušu-Klemenčiču

V Polenci, ki spadajo v krajevno skupnost Polenšak, so ob dnevu borca odkrili spominsko ploščo na rojstni hiši Karla Arnuša-Klemenčiča, znanega tamkajšnjega borca za svobodo, ki je zanj dal tudi svoje življenje. Bil je borec Pohorskega bataljona.

FRANJO HOVNIK

ŠTJAK

Srečanje kurirjev relejne postaje P-14

Ob praznovanju 35-letnice ustanovitve kurirske postaje P-14 smo se srečali nekdanji kurirji na dan vstaje 22. julija letos, pri lovski koči v gozdu Ucenca pri Štjaku.

Postaja je bila ustanovljena spomladi 1943, leta nad vasjo Podraga v zgornji Vipavski dolini. Prav v tem času so fašisti pobesneli v teh krajih, izvajali so množične aretacije, odpeljali so na stotine ljudi v zapore in v internacijo. Mnogi med njimi se niso nikoli vrnili na svoje domove in v lepo svobodno domovino.

Postaja P-14 je bila zelo pomembna, saj je bila na križišču Krasa, Spodnje Vipavske doline, Trnovskega gozda in Pivke. Ves čas obstoja je taborila v šotorih na območju vasi Podrage, Štjaka in Griž.

Ob našem zadnjem srečanju smo se spomnili padlih kurirjev in položili vence na pokopašče v vasi Razguri, Taboru in na spomenik padlih v Podragi.

Tega srečanja so se udeležili tudi tamkajšnji domačini in predstavniki družbenopolitičnih organizacij in skupno smo obudili spomine težkih in slavnih dni iz časa NOB. Izražena je bila tudi skupna želja, naj tovrstno srečanje ostane odslej vsako leto in na ta način naj bi prenašali tradicije prav kurirji, ki smo bili vedno med ljudmi v najtežjih časih NOB.

IVAN JELERČIČ

NANOS

Srečanje pri Abramumu

Pri spomeniku padlim pri Abramumu na Nanosu se je pred dnevi zbralo okoli 1000 nekdanjih borcev in njihovih svojcev na tradicionalni proslavi dneva vstaje slovenskega ljudstva. Med udeleženci srečanja so bili tudi borci, ki so se med NOB borili v prekomorskih enotah.

Na slavnosti sta govorila član predsedstva republiškega odbora ZB NOV Franc Perovšek in predsednik krajevnega organizacije ZB Vipava Josip Kstanjevic. Ob tej priložnosti so pripravili bogat kulturni program, v katerem so sodelovali učenci osnovne šole iz Vipave, pripadniki JLA in pevski zbor prosvetnega društva Drago Bajc iz Vipave. Pred začetkom prireditve je letalec iz Ajdovščine spustil iz letala venec, ki so ga zatem položili k spomeniku padlim.

Besedilo in foto: JANEZ ALIČ

TRŽIČ

Borci na Bistriški planini

Konec junija je bila slavnostna in delovna seja, katere so se udeležili vsi člani občinskega odbora, predsedniki KO ZB NOV, nosilci spomenice 1941 in predstavniki drugih družbenopolitičnih organizacij.

Nadan borca pasmoseborci, mladina in drugi občani zbrali v velikem številu na že štirinajstem tradicionalnem in tovariškem srečanju na Bistriški planini, ki je bilo združeno s kulturnim programom in priložnostnim govorom. Slavnostni govornik je bil Ivan Stucin-Zan, nosilec spomenice 1941 in predvojni komunist. V imenu mladih pa je spregovoril Janez Perko, sekretar občinskega odbora ZRVS Tržič.

V kulturnem programu so sodelovali: Tržiški pihalni orkester, pevski zbor upokojevcev in recitatorska skupina »Pobratenje«. Za preskrbo in strelsko tekmovalno udeležencev je zelo dobro poskrbelo lovsko družina Kovor.

Še enkrat se zahvaljujemo vsem, ki so na kakršen koli način pripomogli, da je to srečanje uspelo – v zadovoljstvo vseh udeležencev ter z željo, da se v letu 1979, za dan borca, ponovno srečamo na jubilejnem petnajstem srečanju.

TONE STRITIČ

Prejemnika plakete ZZB NOV Jugoslavije

Priznanje za prizadevno delo

Med letošnjimi dobitniki zvezne plakete ZZB NOV Jugoslavije je bila tudi krajevna organizacija ZB NOV Vodovodni stolp iz Kranja. Ta krajevna organizacija zveze borcev deluje na področju kranjske krajevnosti Vodovodni stolp. Vsa krajevna skupnost je rabila sicer precej časa, da se je organizirala in samoupravno uredila ter tako združila ljudi različnih poklicev in socialne sestave. Njena dejavnost pa se je širila in se razrašala ter vključevala krajanje v najrazličnejše oblike neposrednega odločanja. Velik delež za dobro in živo delo v tej krajevni skupnosti pa ima vsekakor tamkajšnja borčevska organizacija, katere delo je lahko zgled za dobro delo marsikateri drugi krajevni organizaciji.

Krajevna organizacija Vodovodni stolp v Kranju šteje 615 članov. Organizirana je na teritorialnem principu ter zajema celotno področje krajevnosti. Je najštevilnejša krajevna borčevska organizacija na kranjskem območju. Organizacija vodi 23 članski upravni in 3 članski nadzorni odbor. Pri odboru deluje še komisija za socialne in zdravstvene zadeve borcev NOV.

Programske usmeritve organizacije so zastavljene

ne v duhu statuta ZZB NOV Slovenije in Jugoslavije tako, da vključuje delovanje članstva na vseh področjih družbenih dejavnosti od krajevnosti dalje. Sodelovanje z družbenopolitičnimi organizacijami na terenu je dobro, še zlasti pa je članstvo aktivno v organih LO in družbene samouprave. Posebna naloga je negovanje in razvijanje tradicij NOB ter krepitev bratstva in enotnosti naših narodov in narodnosti. Poleg naštetega je skrb borcev usmerjena tudi k varstvu in negovanju spominskih obeležij NOB na področju krajevnosti in ne navsezadnje k skrbi za socialno in zdravstveno varnost članstva v okviru pravic, ki jih zagotavlja borčevska zakonodaja.

Če pogledamo dejavnost članstva omenjene borčevske organizacije v nekaj minulih letih, vsekakor ne moremo mimo proslave ob 35-letnici osvoboditve. Proslave v vojašnici se je udeležilo takrat preko 300 članov borčevske organizacije in večje število pripadnikov JLA. Z namenom negovanja revolucionarnih tradicij so borci »Vodovodnega stolpa« organizirali tudi številne izlete v partizanske kraje. Tako so leta 1976 obiskali Bazo 20, Kumrovec, leta 1977 Gornars, v letu 1978 pa so organizirali enodnevni izlet na avstrijsko Koroško ter

srečanje z nekaterimi predstavniki koroških borcev. V letu 1977 so organizirali še srečanje s člani borčevske organizacije ANPI v Števerjanu onstran meje, kjer jim je ta borčevska organizacija priredila domov najlepše vtise in spomine.

Več kot polovica članstva se je vseh omenjenih izletov redno udeleževala in je z vsakega posebej prinašala domov najlepše vtise in spomine.

Pomembna, pa tudi uspešno izpeljana je bila borčevska pobuda, da se v krajevni skupnosti Vodovodni stolp Kranj proglasi krajevni praznik. Že nekaj let nazaj je bila v borčevski organizaciji izražena ideja, da bi bil primeren datum za praznovanje krajevnega praznika 21. marec, dan, ko so (v letu 1944) pri Šorlijevem mlinu zaradi izdaje padli pod streli nemških pušk Milena Korbarjeva-Irena, sekretarka komiteja SKOJ, Maks Jeza-Droh ter Ivan Lombard-Još. Mlin so kasneje Nemci zažgali, družino Šorlijevih pa internirali v nemška taborišča. Ko je bil dne 10. 2. 1978 na zboru krajanov sprejet še statutarni sklep, da se 21. marec proglasi za krajevni praznik, je bila organizaciji ZB poverjena tudi organizacija programa proslave.

Proslavo so borci organizirali na predvečer pro-

glasitve praznika in se je je udeležilo več kot tisoč krajanov in gostov. Na proslavo so bili povabljeni tudi vsi preživeli udeleženci tragedije pri Šorlijevem mlinu, ki so se o organizaciji proslave izredno pohvalno izrazili.

Po statutarjem sklepu, sprejetem na zboru krajanov, se je KS odločila za podeljevanje priznanj ob krajevnem prazniku. Tako so bile zasluženim krajanom in družbenopolitičnim organizacijam podeljene tudi »Plakete 21. marec«. Tako plaketo je prejela med drugimi tudi krajevna borčevska organizacija. Spominske plakete so prejeli še vsi preživeli udeleženci tragedije pri Šorlijevem mlinu.

Aktivnost krajevnosti organizacije ZB pa se kaže tudi na področju urejanja zdravstvene in socialne varnosti članstva, ki je še zlasti uspešna z obiski na domovih pri obolelih članih, obiski v bolnišnicah, pri posredovanju priporočil za dodelitev priznanih, za klimatsko zdravljenje in podobno.

Člani borčevske organizacije Vodovodni stolp so bili zveznega priznanja izredno veseli, saj le to potrjuje pravilno naravnost njihovega dela, hkrati pa jim je priznanje tudi obveza za dobro in še uspešnejše delo v prihodnje.

B. Ž. J.

Na Blegošu

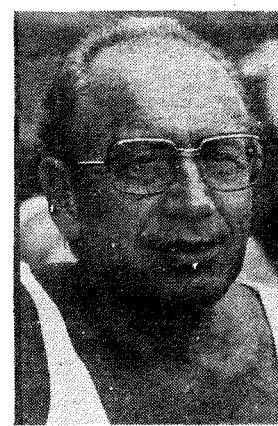
Ko se borci srečamo

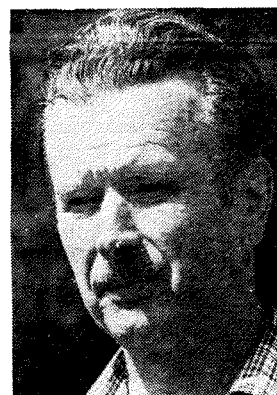
MAGDALENA TO-MIČ-SAŠA: »Bila sem šestnajstletno dekle...« Že dvajset let živi v Beogradu in vabilo, da pride na Blegoš, ji je seglo v srce.

TONE PETERNEL-IGOR, član pokrajinskega odbora OF za Gorenjsko in član oblastnega komiteja KPS za Gorenjsko

BRANISLAV ŽIGON-SOKOL: »Tu, na Blegošu, sem doživel svoje najtežje trenutke.« In danes? Stisnilo ga je v grlu... Po dolgem času sta se srečala z Igorjem. Tovarišem.

VINKO MAGISTER-VINKO: »Ni lepšega kot trenutki, ko se srečamo borci!« In že mu je nekdo stisnil roko: »Glej, no, glej, si res ti, živ in zdrav?«

IVANKA ŠVARA-IRENA: »Tudi dandanašnji čas prinaša skrbi, bolečine, a tako temačnih dni kot takrat, upajmo, da ne bomo več doživeli.« Pogledala me je s toliko upanja in toplote, da bi ji rada zagotovo zatrdila: nikdar več.

KATI MOŽGON-OMAN: »Takrat sem imela dvanajst let. Brat je bil pomočnik mitraljezca in ko je bil poslednjič na obisku, je rekel: »Bodi pridna...« Stanko v Dražgošah, Franc tu na Blegošu... Tudi mati bi prišla, pa niso več toliko pri močeh.« Le z mislijo je pri svojih najdražjih.

Tekst in foto:
GARBAJS

Interesi revolucije vedno pred osebnimi

»Narodnoosvobodilna borba in revolucija sta me oblikovala v enega izmed tistih številnih borcev, ki so cilje in interese revolucije vselej postavljali pred svoje osebne«, je dejal tovariš Lojze Slemenik, eden izmed dobitnikov letošnje plakete ZZB NOV Jugoslavije.

»Kot častnik JLA sem bil zaradi bolezni leta 1951 upokojen. Bolezen pa ni bila povod, da bi se umaknil aktivnemu družbenopolitičnemu delu in živel od svojih zaslug iz preteklosti. Nisem se še dodobra pozdravil, ko sem leta 1952 že aktivno deloval v družbenopolitičnem delu v občini Slovenj Gradec.

V zadnjih 25 letih sem opravljal odgovorne naloge v osnovni organizaciji ZK, v mestnem in občinskem komiteju ZK, občinski organizaciji ZZB NOV (kjer sem bil več mandatnih dob njen predsednik), v ZRVS, SZDL ter različnih samoupravnih organih, društvih in organizacijah.

V narodnoosvobodilni boj sem se organizirano vključil februarja, leta 1942 kot kmečki fant, junija 1943. leta pa sem vstopil v prvo četo Prvega koroškega bataljona, kjer sem bil najprej borec, nato politični delavec na terenu, zatem intendant bataljona, kasneje intendant Vzhodnokoroškega odreda – vse do priključitve k Štirinajsti diviziji v oktobru leta 1944. V diviziji sem postal pomočnik intendanta Bračičeve brigade, še pozneje pa intendant Šercerjeve brigade. Tam sem ostal vse do razformiranja brigade leta 1946.

Tovariš Slemenik meni, da mu je bila plaketa podeljena za dolgoletno delo v borčevski organizaciji, priznanja je vesel in niti z besedo ne omenja, da je pri svojih številnih in odgovornih nalogah opešal, se utrudil. Brez dvoma bo tudi njemu to priznanje le še dodatna spodbuda za aktivno delo.

B. Ž. J.

Partizanski filmi v Pulju

Na letošnjem puljskem festivalu so bili na temo narodnoosvobodilnega boja prikazani štirje filmi; Dvoboj za južno progo Zdravka Velimirovića, Priti pred svitanjem Aleksandra Djordjevića, Usode Predraga Golubovića in Okupacija v 26 slikah Lordana Zafranovića.

Prizor iz najboljšega filma Okupacija v 26 slikah

zaporov v Sremski Mitrovici v prvih dneh okupacije; toda kot rečeno, film v ničemer ne nadgrajuje verodostojnega zgodovinskega poročila in je kot tak, brez umetniške refleksije, nepotreben.

Dobili pa smo letos dva filma, ki krepko presega ta opisano strukturo partizanskih filmov. Tudi tokrat gre v obeh primerih za izrazito osebno ustvarjalno pobudo. Eden od obeh nosi naslov Usode,

Za najbolje delo letošnjega puljskega festivala je bil izbran film **Lordana Zafranovića Okupacija v šestindvajsetih slikah**. Srebrno areno je dobil film Rajka Grlića Bravo maestro, bronasto pa Pes, ki je imel rad vlake režiserja Gorana Paskaljevića. Zlato areno za režijo je prejel Srdjan Karanović za film Vojni po poljskem cvetju, srebrno pa **Zafranović za svojo Okupacijo v šestindvajsetih slikah**. Mila Kačičeva je dobila zlato areno za epizodno vlogo v Bečevem filmu To so gadi, pri moških pa je enako nagrado prejel **Stevan Gardinovački za vlogo v filmu Priti pred svitanjem**. Osrednje igralske nagrade je žirija dodelila Svetlani Bojković za vlogo v filmu Pes, ki je imel rad vlake, Božidarki Frajt za vlogo v filmu Ljubica, Radu Serbedžiji za vlogo v Maestru, Zoranu Radmiloviću za vlogo v filmu Paviljon 6 ter posthumno Slobodanu Peroviću za glavno vlogo v istem filmu.

zrežiral pa ga je eden tistih avtorjev, ki je veliko pripomogel k filmski banalizaciji jugoslovanske partizanske tematike. To je Predrag Golubović iz Beograda in morda se kdo spomni njegovih mučnih avanturističnih primerkov, kot sta Bombaša in Rdeči udar. Toda tokrat je Golubović uporabil drugačno orožje, ki manj rožlja, a sega globlje. Prikazal je intimni proces, kako preprostega človeka postopoma na-

polnjuje vera v revolucijo. To pa je seveda prikaz duhovne anatomije, ki posredno kaže tudi na strukturo ideologije, ki nikakor ni tako samo po sebi umevna stvar, kakor nam to hočejo dokazati številne variacije partizanskih spektaklov. – Toda film, o katerem je najvredneje spregovoriti in si ga seveda tudi ogledati, kadar bo prilika, je delo Lordana Zafranovića **Okupacija v 26 slikah**. To je mlajši režiser, toda brez dvoma je trenutno eden najbolj nadarjenih avtorjev jugoslovanskega filma. Glavna tema filma je okupacija z vsemi duhovnimi posledicami, ki jih tak prelomni zgodovinski dogodek v neki socialni sredini brutalno prinaša. In prav to, okupacija kot določena duhovna in fizična situacija, je tisti prvič doseženi predmet našega partizanskega filma, ob katerem je le-ta vedno znova grešil. Zafranović je prikazal to posebno stanje brez kakršnihkoli ideoloških deklaracij, prikazal je tudi, kako se pričnejo polarizirati človeški odnosi, kako dozori kal zla in nasilja ter kal upora in svobode. Stari Dubrovnik s svojim aristokratskim ambien- tom je bil seveda zelo ustrezno dodatno estetsko ozadje za tako veliko filmsko temo. In res je, kakor je dejal neki novinar na tiskovni konferenci, da je to revolucionaren film o revoluciji, toda tak je prav zato, ker je vprašanje zgodovine in revolucije na filmu vrnil v edino sprejemljivo območje za njeno veličino, v območje umetnosti. Ni naključje, da je po vseh zablodah našega partizanskega filma to lahko storil samo mlad in zelo nadarjen avtor. Okupacija v 26 slikah je pravzaprav edini film o vojnih dogodkih na jugoslovanskih tleh, ki zmore evropsko raven.

Toda s tem nikakor ni rečeno, da se prihodnje leto v Pulju ne bo pojavil kakšen film, ki bo na primer govoril o boju za severno progo; to je več kot verjetno. Nekoliko pomirja dejstvo, da se je letos v puljski Areni odvrtil tudi film, ki govori ne o ohranjanju ideoloških izročil revolucije, temveč o spoštovanju njenega človeškega poslanstva. To je delo izkušnega in vsestransko zavzetega hrvatskega režiserja Vatroslava Mimice z naslovom Zadnji podvig diverzanta Oblaka. Ko bo obmolčalo platno v velikem amfiteatru, bo treba o tem filmu spregovoriti več; ne le zato, ker je to po dolgem času spet delo, ki resno in odgovorno obravnava tako imenovano sodobno tematiko, temveč tudi zato, ker s srečno roko odpira nove in neizčrpne možnosti jugoslovanskega filma, ki se, kot kaže letošnji festival, počasi izvija iz dolge neustvarjalne krize.

Peter Kolšek

BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE

TPPZ na poti bratstva

Tržaški partizanski pevski zbor odhaja v soboto, 12. avgusta, na eno svojih številnih turnej po Jugoslaviji, imenovano »pot bratstva«. Več kot dvesto pevcev, orkestrašev, recitatorjev, predstavnikov borčevskih organizacij in svojcev članov zbora bo tako za zaključek letošnje pevske sezone obiskalo nekaj najpomembnejših krajev naše zgodovine.

Štirje avtobusi bodo prvi dan iz Bazovice pri Trstu odpeljali skozi Ljubljano in Celje v Kumrovec, kjer jih bodo pričakali predstavniki ZZB NOV Hrvatske, pevci pa bodo zapeli pesem bratstva. V Zagrebu bo zbor počastil padle garibaldince z žalostinko, recitacijo

in s kratkim govorom, pred spomenik pa bodo položili venec. Isti večer bo imel zbor samostojni koncert v mednarodnem mladinskem naselju delovnih brigad.

Naslednji dan si bodo ogledali taborišče Jesenovac, nato pa Kozaro, kjer bodo pripravili celovečerni koncert z naslovom »Partizanska balada«, »Pesmi tretjega sveta« ter »Zemlja in narodi«. V nedeljo bodo obiskali muzej AVNOJ v Jajcu, Drvar in Bihać, zadnji dan pa jih bo pevska pot vodila preko Like do Crikvenice in nazaj do Bazovice.

Požrtvovalnemu partizanskemu pevskega zboru iz Trsta želimo srečno in prijetno pot!

BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE

Prvi aktivisti OF

V našo hišo je že leta 1939 začel prihajati idrijski rudar in znani revolucionar Franc Beretič. Ker sem bila tedaj še premлада, da bi se lahko vključevala v pogovore, sem samo prisluškovala maminim pogovorom z njim. Govorila sta o nevzdržnem položaju Slovencev pod Italijani, o vojni, ki da se pripravlja in o tem, kako se moramo pripraviti na oborožen boj.

Ko so aprila 1941 Italijani kar čez noč prekoračili jugoslovansko mejo in zasedli Slovenijo, je naša mama ostrmela. Vsa žalostna je hodila sem ter tja in ponavljala: »Saj to ni mogoče!«. Vedno nam je govorila, da fašizem mora in bo propadel, sedaj pa to! Ko so Italijani zasedli Ljubljano, so se pojavili pri nas prvi begunci, ki so prišli preko Idrije na Vojsko.

Že spomladi 1941 je prišel k nam Franc Košir. Bil je študent iz Ljubljane in eden glavnih organizatorjev študentskih demonstracij. Okupator ga je stalno preganjal. Povedal nam je, kako je pobegnil. Ko so ga že izsledili, je zadnji trenutek skočil v prazen avtomobil, se z njim odpeljal in zaletel v žično ograjo, kajti preko nje drugače ne bi mogel. Pustil je razbiti avto in zbežal v gozd.

Dobil je nalogo naj bi organizacijo OF prenesel tudi preko jugoslovansko-italijanske meje. Franc nam je podrobno opisal organizacijo upora v Ljubljani: Povedal nam je, da imajo že tudi enote, ki se imenujejo narodnoosvobodilna vojska.

Franc Košir se je v naši hiši skrival približno dva meseca. Nekaj dni je samo nam razlagal pripravo in organizacijo odpora in kaj moramo narediti, če hočemo pomagati NOG. Podnevi je bil vedno zaprt v svoji sobi in šele kasneje smo izvedeli, da je tam ročno tiskal letake. Ponoči pa je hodil na te-

ren. Že po nekaj dneh je tudi sestro Marico in mene uvedel v delo. Najprej sva šivali zastavice in zvezde, kasneje pa je mene začel jemati s seboj na teren, da sem mu bila za vodiča. Že konec aprila sem se tudi sama začela pogovarjati z zanesljivimi ljudmi o upor. S Francem smo preučili ves okoliš, tako da smo točno vedeli komu lahko zaupamo in komu ne. Vzpostavili smo zvezo z Heinem Korenom v Gorenji Trebuši, z Elico Vončina v Mrzli Rupi, Jožefom Brautujem v Dolu pri Čepovanu, v Dolenji Trebuši pa s Stefanom Kogojem.

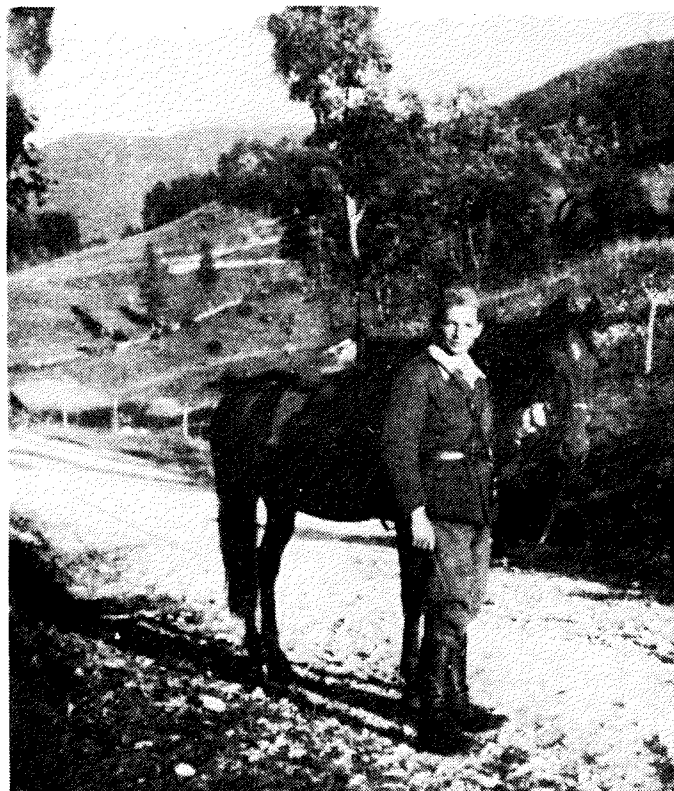
V novembru ali decembru 1942 sem bila izvoljena v prvi odbor OF na Vojskem. Prvi sestanek je bil pri kmetu Ivanu Skoku v Gačniku. Ker je bila naša hiša na meji med Vojskim in Gorenjo Trebušo, sem bila 6. januarja 1943 izvoljena tudi za tajnico prvega odbora OF v Gorenji Trebuši. Spominjam se, da je bila takrat Francka Čibej izvoljena za blagajničarko.

Poleg vseh teh funkcij pa sem bila tudi kurirka in obveščevalka, tako kot sestra Marica in brat Ciril. Spominjam se ene najtežjih nalog, ki sem jo morala opraviti, po nalogu komisarja Slovenka, januarja 1943. Morala sem odnesti zaupno pošto na javko v Idrijo, kar je pomenilo, da jo je bilo treba odnesti preko Vojskega, mimo dveh italijanskih zased. Spremljala me je prijateljica Francka Čibej. Ko sva se približali prvi zasedi, sva se prijeli za roke in se začeli veselo smejati, čeprav je, vsaj meni, srce od strahu močno utripalo. Italijani so naju samo površno pregledali, nato pa spustili naprej. Tudi pri drugi kontroli sva imeli srečo in prinesli sva pismo v Idrijo. Tam sva pismo oddali, dali pa so nama enajst parov čevljev, ki naj bi jih odnesli partizanom. Bili sva prav obupani; kako naj le pre-

Olga Čibej-Lipušekova, komisar čete v Gradnikovi brigadi in sekretar-ka SKOJ

neseva enajst parov čevljev čez dve italijanski kontroli, da se jim ne bi zdelo sumljivo. Dolgo sva premišljevali, končno pa nama je prišlo na misel da je v mestu polno prevoznikov z Vojskega, vendar si nikogar od njih nisva upali prositi za pomoč, saj se še niso priključili NOV in jim nisva mogli zaupati. Na hitro sva se odločili, vzeli vsaka po nekaj parov čevljev in jih odnesli do kovača, kjer so stali vozovi teh prevoznikov. Vsakemu sva nave-

Jože Mihevc-Rudar, vodja prve partizanske akcije v Gorenji Trebuši. Padel je leta 1944. Proglašen za narodnega heroja.

zali na spodnjo stran voza po par čevljev in počakali, da so odpeljali. Počasi sva šli za njimi, še prej pa sva zadovoljni z opravljenim delom, napisali anonimno grozilno pismo takratnemu čepovanskemu županu, ki je bil zagrizen fašist in sovražnik Slovencev. Voznike sva počakali v gostilni »Pri Gnezdu« kjer so se vedno zbirali, in ko so odšli noter vzeli »najine« čevlje, ter jih srečno prinesli domov. Vozniki najbrž še danes ne vedo, da so že takrat pomagali partizanom, zato je prav, da vsaj tu zapišemo njihova imena. Bili so to Magajnar, Kotlar, Bende in Ujčigar, ki so pozneje še mnogo naredili za partizane. Čez približno teden dni, pa sva bili še srečnejši saj nama je partizanski kurir povedal, da je čepovanski župan čez noč izginil, ker

Pri Čibejevih so d Slovenci

Gorenja Trebuša. Vas, ki je komajda zaznamovana v kakšno središč proti okupatorju na Primorskem. Ena izmed stoječih je Čibejeva domačija. To je hiša, ki je bila v vasi prva požarostni dom.

da je dobil grozilno pismo od partizanov. Ker sva pisno napisali na lastno pest, sva raje molčali.

Konec oktobra ali v začetku novembra 1942 je nekega večera pes močno zalajal. Šla sem pogledat ter videla prihajati skupino mož. Močno so potrkali in na vprašanje kdo so, so odgovorili: mi smo slovenski partizani! Ko sva z mamo odprli vrata, nama je Janko Premrl-Vojko krepko stisnil roke. Čeprav smo že veliko delali

Franc Čibej, komisar bataljona Gradnikove brigade, padel 2. 2. 1944 v Cerknem

Ciril Čibej, komandir II. brigadi VDV padel 2. maja 1945 v Trstu

polnem razmahu. Italijanski okupator je prav tedaj klical k orožju rezerviste in pa tudi letnike 1923 in 1924. Naloga OF je bila, da organizirano prepreči našim fantom od-

hod v okupatorjevo armado, poleg tega pa še, da pridobi tiste fante, ki so že služili v italijanski vojski. Med njimi je bilo veliko naših prijateljev, zato smo si redno dopisovali.

Leta 1943 nisi šest mesecev vedela zame. Vedela si le, da se borim v brigadi Simona Gregorčiča, nekje v Slovenski Benečiji. Prinesli so ti vesti, da sem bila ujeta, potem, da sem padla in podobno. Kako srečna si bila, ko sva se po dolgem času zopet srečali na pogorišču našega doma. Rekla si mi samo, da ste živi, dom bomo že obnovili. Prišparala si mi suhe hruške, ki si jih posušila na pogorišču našega doma. Na to si me vprašala »Kaj pa imaš na rokavu?« Ko sem se ti nasmehnila si mirno a ponosno rekla »Moja hči pa komisar«.

Požgano gospodarsko poslopje Čibejeve domačije

Čibejeva živina, ki so jo Italijani odgnali v Idrijo

Spomini sestre Marice

... decembra 1942, v času, ko je bilo delovanje OF v Gorenji Trebuši v

oma

zemljevidu, je bila najstih hiš v vasi na, je pa tudi moj

in si poročali o prijetnih in neprijetnih dogodkih. V zvezi s tem sem dobila nalogo od terenskih in vojaških funkcionarjev, da pridobim tudi te fante v naše vrste in, da se čimprej pridružijo NOB.

Ni bilo lahko priti z nji-mi v stik in jim pojasniti cilje gibanja. Domislila sem se naslednjega načina dopisovanja: med vrstice, ki so bile običajno zelo vsakdanje vsebine, sem napisala vrstice, ki so bile namesto s črnim napisane z mlekom, te pa

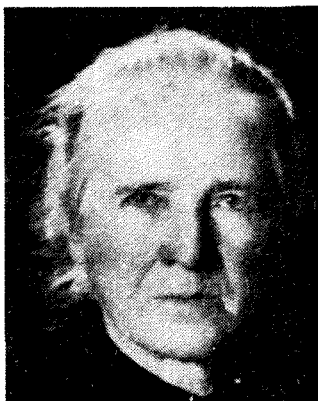

Marica Čibej, partizanska učiteljica

so postale vidne šele, če si jih premazal s pepelom. Vse to je bilo treba izpeljati previdno, kajti takrat je šla vsa pošta skozi cenzuro, zlasti pa še pošta, ki je prihajala v sumljiva področja, kjer je bila organiziranost OF precej razširjena.

Prvo pismo take vsebine sem poslala vaščanu Jožefu FELC, ki je tedaj služil kot karabiner. Drugi je bil moj sosed, Štefan KUMAR, tretji pa Ignac GREGORAC. Vsi trije so si preskrbeli dopust, češ, da so njihovi domači bolni. Jože in Štefan sta srečno prispela in se pridružila partizanom. Drugače pa je bilo z Ignacem, ki je na sestrino in materino prigovarjanje raje ostal doma, kot pa prišel na javko.

To je pa pravzaprav dogodek, ki ga imam namen opisati.

Štefanija Čibej, je kljub križevemu potu dočkala 93 let.

Z Ignacem sem bila dogovorjena, da se javi dne 25. 12. 1942. leta pri nas doma (na javki), kjer so ga čakali partizanski kurirji. Ker ga dolgo ni bilo od nikoder, sem se skupaj s kurirjema Carl Vladom (Zmago), doma iz Sp. Kanomlje in Dorčkom, doma iz Koševnika pri Črnem vrhu odpravila na Ignacev dom. Našli smo ga ležečega na kmečki peči. Trdil je, da je bolan. Ko smo videli, da to sploh ni res, smo ga začeli prepričevati, da izpolni obljubo. Toda Ignac se je upiral, podporo pa sta mu dajali tudi sestra in mati. Ker ni bilo druge izbire, smo mu zaplenili italijansko uniformo in odšli. Ignac je moral naslednji dan prijaviti zaplembo uniforme italijanskim oblastem – karabinerski postaji v Čepovanu. Italijani so ga takoj aretirali in poslali v zapor. Njegova mati pa se je hotela meniti maščevati. Zagrozila mi je, da me bo izdala italijanskim oblastem (češ, da sem hotela njenega sina spraviti v partizane), če ji takoj ne rešim sina iz zapore. Vsedla se je na peč in rekla, da se ne umakne, dokler ji ne pripeljem sina. Morala sem ukrepati, kajti pri nas doma je bil prav tedaj sedež zveze s terenskimi kurirskimi, skratka partizanskimi enotami. Šla sem na karabinersko postojanko na Vojsko. Med potjo sem se

domislila zgodbo, ki naj bi jim jo povedala zato, da bi izpustili Ignaca.

Predstavila sem se brigadirju, ki me je na videz poznal. Sprejel me je zelo vljudno. Ko sem mu povedala, za kaj gre, je takoj poklical še tenenteja iz vojaške postojanke, ki se je tam naselil zaradi gibanja OF. Medtem je brigadir naročil, da naj mi iz kuhinje prinese sladkega kakaoa in keksov. Ko je tenente prišel se je začelo izpraševanje: brigadir je izpraševal, zapisnikar vse zapisal, tenente pa besedo za besedo, dejanje za dejanjem preverjal.

Pripovedovala sem takole: Na večer, ko je bila zaplenjena uniforma sem potovala iz Idrije. Pri »Zegnanem studencu« (izmislila sem si najbolj samotni kraj) me je ustavila velika skupina mož. Govorili so nerazumljivo govorico, pri sebi pa so imeli neke čudne predmete (misleč orožje). Hotela sem jih prepričati, da so bili partizani na Ignacovem domu, ti, da so mu tudi zaplenili uniformo, sam pa je pobegnil. Ko sem jim povedala izmisljeno zgodbo, so me vprašali, če poznam Gregorac Ignaca.

Toda stvar še ni bila končana, kajti častnika sta se odločila, da vso stvar še enkrat preverita. Prisilila sta me, da ju odpeljem do »Zegnanega studenca«, kjer naj bi jima še enkrat pokazala, kako je bilo. V spremstvu vojaške in karabinerske posadke ter dveh, z municijo natovorjenih mul, smo krenili po dolini proti Gačniku do »Zegnanega studenca«. Še prav dobro se spominjam, kako lep sončen dan je bil. Hodila sem v sredini kolone ob spremstvu obeh častnikov. Bila sem zelo utrujena in izčrpana, poleg tega pa tudi v skrbeh, kako se bo stvar končala. Toda vztrajala sem, kajti stvar je bilo treba izpeljati do konca. Častnika sta se pogovarjala z mano in tja pa sem izrazila kakšno la-

skavo besedo – po vojaški navadi seveda.

Prispeli smo na cilj. Tu bi se lahko vse precej hudo končalo, če mi usoda ne bi bila naklonjena. K sreči je v tem času zapadlo na prejšnjih 70 še kakih 20 cm snega. Tako so bile zabrisane vse sledi. Italijani tako niso mogli ugotoviti, ali so bili tu res kakšni banditi, prav na osnovi sledi pa so hoteli ugotoviti resničnost mojega pričevanja.

Ignaca so potem Italijani izpustili iz zapore, toda poslali so ga nazaj v vojsko na jug Italije v bataljon »specciale«.

Kot sedemnajstletnemu dekletu, mi res ni bilo lahko takšno zadevo izpeljati do konca, toda uspeh mi je bil v veliko zadoščenje, za nadaljnje delo pa velika izkušnja, katerih tudi pozneje ni primanjkovalo.

To je le nekaj utrinkov iz življenja Čibejevih med vojno. Podobne utrinke bi lahko zapisali o marsikateri partizanski družini, ne samo v Gorenji Trebuši, ampak po vsej Primorsk!

Križev pot, ki se je za Čibejeve začel že pred vojno, končal pa po osvoboditvi, je zahteval svoj krvni davek. Njihova hiša je bila požgana, mati se je morala skrivati po zapuščenih kmetijah do konca vojne, sin Francelj je 2. aprila 1944 padel kot komisar bataljona v Gradnikovi brigadi v Cerknem, hči Marica je bila v boju hudo ranjena...

Vendar, nastopil je tudi tisti, tako težko pričakovani dan, svoboda. A usoda Čibejevi mami ni prizanašala prav do konca. Ob osvobajanju Trsta je 6. maja 1945 padel še njen zadnji sin, Ciril... komandir čete v 2. brigadi VDV. Kljub temu pa je zmagala trdna vera Čibejevih v zmago, v boj za lepšo prihodnost.

Po zapisu
Olge Čibej-Lipušček;
Iztok Tinta

Po desetih letih je bila Čibejeva hiša delno obnovljena

NANOS

Letos več kot dva tisoč udeležencev

Kdo ve katera že po vrsti je bila letošnja proslava 22. julija na Nanosu. Dvatisočglavi množici je spregovoril predsednik ZZB NOV Vipava Jože Kostanjevic, za njim pa še predstavnik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Franc Perovšek. Oba govornika sta zbranim spregovorila o pomembnosti tega praznika ter o boju primorskega ljudstva pred, med in po vojni, do končne priključitve k Jugoslaviji.

Proslavo so popestrili pevci pevskega zbora »Drago Bajc« iz Vipave, recitatorji osnovne šole in pripadniki JLA s svojim programom.

Srečanje na Nanosu ob 22. juliju je vsako leto bolj množično in prijetno, saj se število planincev, mladincev, borcev in drugih iz leta v leto viša.

Letos so bili na Nanosu tudi borci 4. prelomorske brigade, ki so imeli po končani proslavi še delovni sestanek, kjer so se dogovarjali o bodočem delu.

ZORA HREPEVNIK

BRUNK NAD RADEČAMI

Že tradicionalno praznovanje

V okviru občinskega praznika skupščine občine Laško, 2. julija, je KO ZB Radeče organiziral (obenem s proslavo dneva borca) že tradicionalno praznovanje na Brunku nad Radečami.

Pri organizaciji proslave so sodelovale vse družbenopolitične organizacije iz Radeč, pihalna godba radenske papirnice in drugi občani. Kljub slabemu vremenu je bila udeležba presenetljiva. V prazničnem razpoloženju je bil razvit prapor KO ZB Radeče ter še prapori 17 drugih organizacij.

Krajevni odbor zveze borcev razmišlja, kako bi v prihodnje pritegnil k sodelovanju še odbor dvanajste SNOUB, ki se je med NOB bojevala na tem področju. Zbor te brigade bi tej krajevni proslavi in praznovanju dal še večji pomen.

SREČKO GRAŠIČ

PODGRADJE

Srečanje v Podgradju

Krajevna organizacija ZB NOV Stročja vas pri Ljutomeru je za praznik dneva vstaje 22. julij pripravila srečanje članov ZB pri partizanski postojanki – Lipovčeva domačija v Podgradju. O pomenu dneva vstaje je zbranim govoril predstavnik občinskega odbora ZZB NOV Ljutomer Viktor Pintarič.

Po slavnostnem delu so imeli udeleženci tovariško srečanje, na katerem so obujali spomine na najtežje dni v času ljudske revolucije.

STANE FEUŠ

GORENJA TREBUŠA

Počastili so dan vstaje

Veliko število domačinov, borcev in aktivistov, ki so med NOB delovali v Gorenji Trebuši in okolici, so se zbrali na prvem srečanju. Slavnost je bila pri Bratušu, kjer je bil 20. decembra 1943. leta ustanovljen deveti korpus.

Po krajši proslavi je bilo tovariško srečanje, kjer so se domenili, da se bodo tudi prihodnje leto ponovno srečali v partizanski Gorenji Trebuši.

JANEZ ALIČ

Alojz Tuljak

V vasi Tuljaki pri Kopru se je leta 1923 rodil Alojz Tuljak. Bil je mobiliziran v italijansko vojsko v bataljon speciale v Južno Italijo. Ob prihodu zavezniške armade v Taranto je postal njihov vojni ujetnik. S skupino tovarišev je pobegnil v partizansko bazo Gravina ter se priključil borcem NOV Jugoslavije. Kot borec 3. prekomorske brigade se je udeležil številnih bojov v Dalmaciji ter bil težko ranjen in ostal invalid. Prejel je dve odlikovanji. Pokopali smo ga v Izoli.

Janez Pavšič

Meseca marca je umrl Janez Pavšič. Rodil se je leta 1896 v Kanalskem Lomu na Primorskem. Bil je borec prostovoljec za severno mejo. V času okupacije se je takoj vključil v NOB. Bil je nosilec srebrne značke OF.

Stanko Žagar

V Izoli smo se aprila poslovili od borca NOV, Stanka Žagarja. Rodil se je v vasi Banjšice pri Novi Gorici. Z NOG je začel sodelovati leta 1942 na terenu, septembra leta 1943 pa je stopil v NOV. Bil je borec v Gradnikovi in Bazoviški brigadi nazadnje pa v narodni zaščiti na Vipavskem. Za svoje delo v NOB je bil dvakrat odlikovan.

Elvira Košir

Na pokopališču v Kanalu smo se maja poslovili od Elvire Košir, rojene leta 1908 v Ročinju. Bila je skromna, neutrudna in uspešna družbenopolitična delavka. Bila je aktivna udeleženka NOB od leta 1943 do osvoboditve, saj je bila tudi odlikovana.

Ivan Picelj-Jon

V aprilu smo se številni borci, znanci, sorodniki in prijatelji na pokopališču Soteska pri Straži poslovili od soborca Ivana Picelja, starega 65 let. Že v letu 1941 se je skupaj s svojimi brati vključil v delo OF in marca leta 1942 je odšel v Roško četo nato brigado Ivana Cankarja in v 15. divizijo. Bil je politični komisar 4. bataljona in Cankarjeve brigade ter namestnik političnega komisarja 15. divizije. Bil je nosilec partizanske spomenice in številnih vojnih odlikovanj.

Janez Kreč

Meseca maja smo se poslovili od zvestega in poštenega delavca ter naprednega borca, Janeza Kreča. Od začetka pa do konca je bil predan borbi delavskega razreda in postal prvoborec, ter nosilec spomenice 1941.

Marija Bratina

Umrla je Marija Bratina, rojena leta 1902 na Predmeji. V začetku leta 1943 je začela sodelovati kakor tudi vsa njena družina z NOG. Njeni trije so darovali svoje življenje za svobodo; mož Rudolf, sin Franc kot borec 9. korpusa, sin Rutko kot talec.

Matevž in Marija
Čuk

Konec lanskega leta je po dolgi bolezni umrl Matevž Čuk, ki se je rodil leta 1898 v Ziberšah. Mesec kasneje je umrla tudi njegova žena Marija prav tako rojena v Ziberšah. Spomladi leta 1942 sta se povezala v delo za NOG, kakor tudi vsa njuna družina. Skratka bila sta pripravljena prevzeti in izpolniti vsako še tako težko nalogo. Za njuno požrtvovalno delo ju je odlikoval tovariš Tito.

Emil Grbec

Nenadoma je umrl Emil Grbec, star komaj 58 let iz Dvorov nad Izolo. Mobiliziran je bil v italijansko vojsko. Po kapitulaciji Italije se je vrnil v domači kraj in se vključil v NOG. Bil je borec v Istrskem odredu pozneje pa v mornariškem odredu IX. korpusa. Bil je dvakrat odlikovan z OH in OZN.

PRAVNA POSVETOVALNICA PRA

Borčevska pokojnina

K. A., Trbovlje

Vprašanje: Že dve leti ste upokojenec s polno 40 letno delovno dobo in z mesečno pokojnino 3300 din. Borec NOV ste od leta 1944 in tudi 70-odstotni vojaški invalid. Zanima vas ali ste upravičeni do borčevske pokojnine.

Odgovor: Z borečevsko pokojnino očitno mislite na pokojnino, odmerjeno od zajamčene pokojninske osnove, ki je enaka povprečnemu osebnemu dohodku delavcev v SRS v preteklem letu, povečanem za 17,6%. Taka pokojnina pripada samo borec NOV pred 9. 9. 1943 (oz. 13. 10. 1943), tako da vi – kot borec NOV od leta 1944 – do nje niste upravičeni.

Regres za avto

V. Z., Idrija

Vprašanje: Pred časom ste v naši rubriki zasledili odgovor v zvezi z regresom za nakup osebnega avtomobila Metličanu, ki zaradi nizke invalidnosti nima pravice do regresa. Vi pa ste 90% invalid in bi radi vedeli, če imate pravico do regresa ter kje lahko to pravico uveljavljate.

Odgovor: Pravico do regresa pri nakupu motornega vozila na jugoslovanskem trgu imate, če je vaša invalidnost v tem, da imate spodnje okončine okvarjene najmanj za 60% ali zgornje okončine vsaj za 80% ali če ste slepi. Če gre za drugačno vrsto invalidnosti pa do regresa niste upravičeni. Regreso zahtevno vložite pri občinskem upravnem organu, ki je pristojen za varstvo vojaških invalidov, o njej pa bo odločal Republiški komite za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov.

Dodatno priznanje posebne dobe

K. M. Šempeter

Vprašanje: Vaš mož je leta 1969 uveljavljal in dosegel priznanje posebne dobe v enojnem trajanju za čas od 9. 3. 1942 do 8. 9. 1943, ko je bil v italijanski vojski. Uveljavljal je tudi čas od 15. 9. 1943 do 25. 12. 1943 kot udeležbo v NOV, vendar je to zahtevo umaknil in je bil zato postopek v zvezi s to dobo ustavljen. Leta 1971 je bil mož upokojen, leta 1977 je umrl. Takrat se niste zanimali, kako je z njegovo pokojninsko dobo, sedaj pa vas zanima ali bi lahko še uveljavljali posebno dobo v dvojnem trajanju za čas, ko je bil borec NOV, saj so priče še žive.

Odgovor: Posebno dobo na podlagi overjenih izjav prič boste lahko še uveljavljali in sicer neposredno pri skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Ker je bil možu določen čas že priznan v posebno dobo, boste priznanje dodatne dobe lahko dosegli z obnovo postopka, ko boste predložili nove dokaze, torej izjave prič, ki jih omenjate v svojem dopisu.

Oprostitev prometnega davka in cestnine

P. A., Prevalje

Vprašanje: Ste skrbnik duševno prizadetega vojaškega invalida I. kategorije, ki si zelo želi avtomobil. Zanima vas, ali je upravičen do kakšne olajšave pri plačilu prometnega davka ob nakupu, do oprostitve cestnine ali česa drugega.

Odgovor: Vojaški invalidi I. skupine imajo pravico do nakupa osebnega avtomobila brez plačila prometnega davka. Pogoji pa je, da imajo vozniško dovoljenje, izdano po nastanku invalidnosti. Če bo vaš varovanec torej kupil osebni avtomobil, bo oproščen prometnega davka, če ima veljavno vozniško dovoljenje, v vsakem primeru pa bo imel pravico do povračila zneskov, ki jih bo plačal na račun upravnih taks za registracijo vozila in na račun pristojbine za javne ceste.

Naprej, ponosno, delovne brigade!

Boris Volaj: »Naši brigadirji iz izmene v izmeno presegajo delovne norme!«

Poletna jutranja megla je še tesno ovijala domačije in vasi na Ptujem polju. Tam onkraj Drave in Ptuja v Slovenskih Goricah pa je sonce kljub ranemu jutru že sililo iz meglenih koprene. Okoli brigadirskega naselja v Dornavi je bilo videti sem in tja kakšnega brigadirja ali brigadirko, ki so hiteli po svojih opravilih, zaradi katerih so ostali v naselju. Šele tam okoli Gabernika je čutiti pravo brigadirsko vzdušje! Upognjeni hrbti brigadirjev in brigadirk silijo s krampi in z lopatami vedno niže k tlom, k tisti globini, da bodo v njej cevi vodovodne napeljave varno položene.

Brigadirski pozdrav jutru

Slišati je samo ostre vbode lopat in vzdih olajšanja po slehernem izmetu. Kot pesem žitnih kombajnov, ki so se pripravljali, da pobere s pšenčnih polj tisto klasje, ki jim ga je toča še pustila, se je iz jarkov oglašala brigadirska himna, brigadirski pozdrav jutru.

Tam, kjer so v skupini kopala dekleta, zaslišim prijetno melodijo. Prislunem ji. Tako nekako so jo ubrale:

»Tječe, tječe bistra voda, bistra vodka wyborowa...«

»Prekini!« zaslišim klic v ozadju.

Pesem ne preneha. Komaj je ene konec, že je druga na vrsti. Bolj kot je glasno prepevanje, globlje rije lopata v ilovnato zemljo.

Utrujenost mišic in obilica sape zadušijo pesem. Lopate rijejo kot krti naprej. Juršinci so že zdavnaj za njimi. Tudi vasici Gaberk že kažejo hrbet. Pred njimi so Mostje. In tu v Mostjah je glavni ventil. Do njega morajo skopati.

»Bo šlo?«
Vprašanje odveč.
»Mora!«

Brigadirji ne priznavajo porazov. Samo delovne zmage, čeprav poplačane s hektolitri znoja in žulji, so njihovo vodilo.

Nekateri trdijo, da je mladost težko razumeti. Pa jo ni! Samo mlad moraš biti ali pa zaupati mladim!

»Počitek...«, zaslišim tam daleč v jarku. Nekateri se zleknejo po strnišču, drugi nagne steklenico »rogaške«, tretji si prižge cigareto. Vsak po svoje izkoristi delček prostega časa, ki se še kako prileže. Najbolj pa verjetno dlanem, ki vsaj ob počitku ne skelijo.

Ta počitek pa ni veljal le za Vaso Dakića in Mileta Jungića, ki sta zaradi drugih opravil prišla na traso nekoliko pozneje in sta morala seveda to nadomestiti. Tudi naš pogovor je bil opravljen kar med delom.

Vaso Dakić je sicer doma iz Teslića. Že pet let

pa je zaposlen v logaškem KLI. Na dveh republiških in dveh zveznih akcijah je že dokazoval z delom svoje sposobnosti. Prihodnje leto bo šel spet, seveda, če ga bodo v delovni organizaciji pustili.

»Če je človek skromen«, pravi Vaso, »potem se brigadirskega življenja kaj hitro navadi. Še več, celo vzljubi ga.«

Mile Jungić je sicer šele letos končal osemletno šolanje v Logatcu, pa je bil že lani prav na tej akciji v Slovenskih Goricah. Star brigadir torej. Tudi prihodnje leto bo šel v brigado, vsaj tako upa, kajti sprejet je v srednjo vojaško šolo kopenske vojske v Sarajevu in kdo ve, če mu šolske obveznosti tega načrta ne bodo preprečile.

»Kaj tebi pomeni akcija«, silim v njega s vpraša-

njem, na katerega je moral morda že kdo ve kolikokrat odgovoriti prijateljem, znancem, učiteljem, sošolcem.

»Akcija mi pomeni ne samo delo, kot to nekateri mislijo, akcija je šola resničnega samoupravljanja, bratstva in enotnosti, kjer pride sleherna mlada misel do veljave.«

Mladost, bratstvo, sloga in ljubezen

Sedim pri mizi dežurnega v nekdanji dornavski šoli, kjer je že tretje leto naselje mladinskih delovnih brigad. Nad nama visi stenčas, nad katerega se vzpenjajo roke brigadirjev, kamor pod velik naslov: »Naši očetje so začeli, mi nadaljujemo« lepijo nove prispevke, domislice, opozorila.

Brskam po biltenih, ki so jih napisale roke brigadirjev že v prejšnjih in sedanjih izmenah. Prsti zastanejo na listu, ki nosi naslov: »Delovna akcija, kaj je to?« No, in prav o tem sva se malo prej pogovarjala z brigadirjem Miletom. Tako je bilo zapisano:

»Delovna akcija – dve besedi! Dve besedi za tiste, ki so o tem samo slišali ali brali ali so jim drugi o njej samo pripovedovali. Dve besedi samo za one, ki na delovni akciji nikoli niso bili, ki niso nikoli občutili ta edinstveni čut združene mladosti, bratstva, sloge in ljubezni.

Delovna akcija, dve besedi velikega pomena. Biti na delovni akciji, delati složno in veselo, tako na trasi kot v naselju, trpeti

žejo in občutiti znoj, ki teče po hrbtu in kaplja s čela samo zato, da bi se čim več naredilo. Peti skupne pesmi, preživeti dni kot ena velika družina. Da, vse to je nekaj edinstvenega, enkratnega in neponovljivega.

Delovna akcija, dve besedi, ki pomenita vse. Pomenita veliko šolo samoupravljanja, tovarštva, prijateljstva in ljubezni, pomenita veliko izkušnjo, ki ne bo nikoli pozabljena!«

Res je, brigadirji tega dela ne bodo nikoli pozabili. Vedno bo v njihovih srcih še toliko prostora, da bodo Slovenske Gorice in vse kar je bilo povezano z akcijo, vedno nosili s seboj.

Kaj pa domačini? Jim morda to delo mladih celo preseda? Živijo z nase-

ljem? So del celote? Saj bo na koncu koncev ta voda in žulji pa znoj ostala le njim!

Na to sta odgovorila komandant mladinske delovne akcije »Slovenske Gorice 78«, Marko Potočnik in njegov namestnik za naselje Boris Volaj:

»Resnici na ljubo moram reči, da so domačini še najbolj živeli z nami ob naši prvi akciji pred dvema letoma. Lani in letos je to sodelovanje nekoliko zamrlo, čeprav poizkušamo najti številne poti, ki nas bi povezale z domačini.

Poglejte! Naših prireditelj se skoraj, razen redkih izjem, ne udeleži nič od domačinov tu v Dornavi in okoliških krajih, čeprav so te prireditve namenjene tudi njim. Mladinski organizaciji smo predlagali, naj bi organizirali popoldansko delo za naše brigadirje na tamkajšnjih kmetijah, ki so potrebne pomoči. Zvečer pa naj bi se tisti ljudje udeležili naših kulturno-zabavnih programov, ki jih je letos zares veliko.

Borci nam radi priskočijo na pomoč

Naši predlogi so bili izrečeni v prazno. Morda se bodo razmere prav v letošnji, zadnji izmeni le nekoliko izboljšale.

No, nekoliko boljše je s tukajšnje borčevske organizacije, ki nam vedno priskoči na pomoč, se zanimala za naše delo in uspehe pa tudi za težave in želje.

Naši brigadirji iz izmene v izmeno presegajo delovne norme. Delovni so tudi na drugih področjih, ki smo jim tudi letos namenili še posebno mero pozornosti. Biti dober brigadir ne pomeni samo trdo delati, temveč biti aktiven v številnih družbenopolitičnih, kulturnih in športnih zvrsteh.

Poleg začrtanega dela na vodovodni trasi, ki bo zagotovo veliko presežen, načrtujemo še pomoč pri dograditvi tabora mladih v Mostju, kot spomin na padlo Lackovo četo... Že letos so namreč mladi iz OO ZSMS Rogoznica predstavili spomenik tik ob gozdiček Laze, kjer je najprimernejši prostor za številne proslave in ureitev tabora mladih, v katerem naj bi se zbirali radioamaterji, taborniki, borci, šolarji, krajanji. Svoj prispevek k spomeniku narodnoosvobodilnemu boju, kar naj bi ta tabor mladih bil, bodo dali že letos tudi brigadirji zadnje izmene, ki bodo sodelovali pri izgradnji okoli štiristo metrov dolgega vodovoda in pri ureditvi cest.

Slednje bo poleg osnovne dejavnosti brigadirjev, ki so se zbrali na letošnji akciji pomemben prispevek za ohranjanje in negovanje revolucionarnih tradicij našega narodnoosvobodilnega boja.

Tone Urbas

Komandant mladinske delovne akcije »Slovenske Gorice 78« Marko Potočnik

Vaso Dakić

Mile Jungić

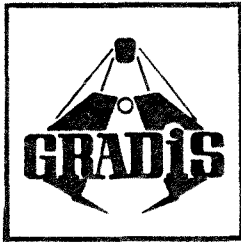

Kar ob delovišču nastajajo članki za stenčas in bilten

V tretji izmeni na MDA »Slovenske Gorice 78« so bili poleg brigadirjev MDB »Štirinajste divizije« in Steklarjev YU tudi brigadirji iz Logatca, ki so nosili ime Logaškega bataljona. Med njihovim delom so jih obiskali delegacija članov delovnih kolektivov KLI, in Velkartona iz Logatca, ki je bil tudi pokrovitelj MDB »Logaški bataljon«, pa sekretar občinske konference ZSMS in sekretar občinskega komiteja ZKS občine Logatec, ki se je že dopoldan pogovarjal z brigadirji na trasi.

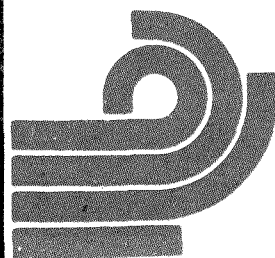
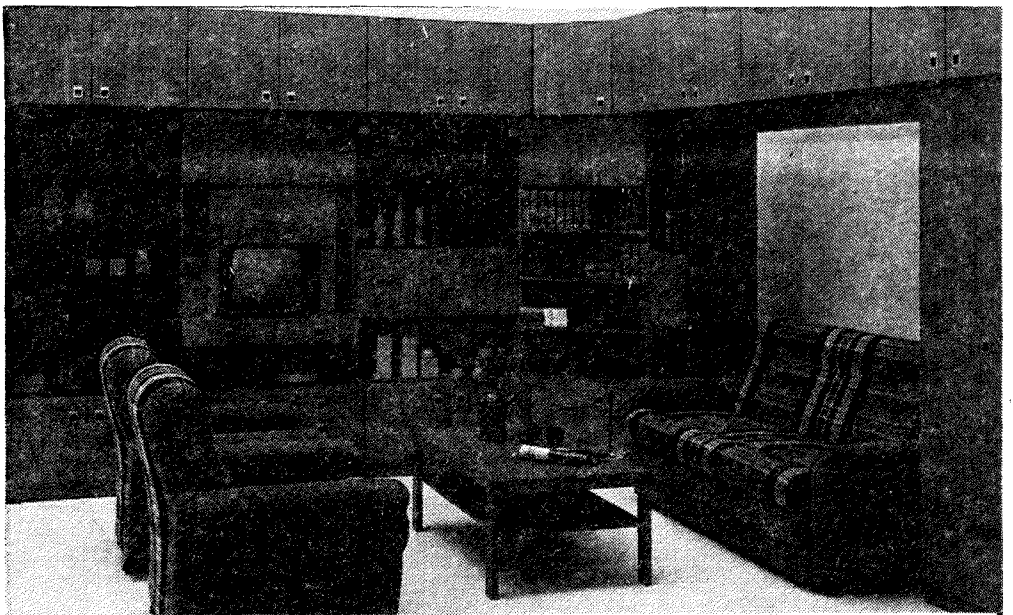
Na mladinskih delovnih akcijah v Sloveniji je na deloviščih še zadnja letošnja izmena. Le v delu, znoju in žuljih se rojevajo novi uspehi in nove delovne zmage

GRADBENO INDUSTRIJSKO PODJETJE

N. SOL. O. _____

- gradi industrijske, energetske, luške in hidro-tehnične objekte, mostove, ceste in druge zgradbe, objekte družbenega standarda in stanovanja za trg;
- izdeluje gradbene elemente, vse vrste betonskih prefabrikatov, konstrukcijske elemente iz prednapetega betona;
- izdeluje in montira tipizirane industrijske hale in montira gradbene konstrukcije;
- izdeluje gradbene stroje in opremo;
- opravlja vsa hidroizolacijska dela;
- izdeluje jeklene konstrukcije;
- projektira vse vrste objektov;
- izvaja investicijska dela v tujini.

brest
cerknica

dnevna
soba

industrija pohištva Jugoslavija
telefon 061/791-200 telex 31-167

zala

izdelke si lahko ogledate in
kupite v:

salonu pohištva brest cerknica
v prodajalni brest, v Mariboru
kneza koclja 6
v vseh specializiranih trgovinah
s pohištvom

ALPETOUR

Gostinstvo Škofja Loka delovna organizacija za hotelske in gostinske storitve z n. sol. o.

SOZD ALPETOUR – Škofja Loka DO Gostinstvo – TOZD HOTELI SIMONOV ZALIV

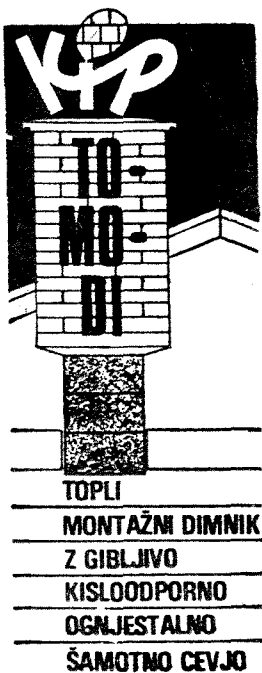
vas vabi v času od 14. 10. do 31. 12. 78 na oddih po izredno ugodnih cenah

	cene penzionskih storitev	
	enoposteljna soba	dvoposteljna soba
Hotel HALIAETUM (B kat.)	174 din	148 din
Depandanse (B kat.)	165 din	137 din

Navedene cene veljajo za bivanje nad 3 dni.

V hotelu HALIAETUM je gostom na voljo zimski bazen in savna, kozmetični salon z masažo in pedikuro. Hotelsko naselje ima lastno plažo.

Informacije in rezervacije tel. (066) 71-550.

Uporablja se za peči in kotle od
4000 do 100.000 Kcal/h
Informacije in strokovni nasveti:

Montažno industrijsko podjetje

61000 Ljubljana, Opekarska 13
Tel. 22-113 in 20-641, Telex: 31 420 YU KIP

Borci, invalidi, rezervni vojaški
starešine!
Pri gradnji svojega doma se
posvetujte s strokovnjaki
Montažno industrijskega podjetja!

veta tapete vevče
veta tapete vev
veta tapete
veta tapet
veta ta
veta

PAPIRNICA VEVČE, 61260 LJUBLJANA-POLJE

k
veta
tapetam
veta
lepilo

Pismo

Pred kratkim je bila v Ilirski Bistrici in njeni okolici velika vojaška vaja »Snežnik 78«. V njej smo sodelovali tudi mi iz osnovne šole Dragotina Ketteja. Ob tej priložnosti smo izdali posebno številko šolskega glasila Brinje, posvečeno vojaški vaji. Vojaki so se dobro pokazali, saj so bili dobro pripravljeni, pa tudi mi – najmlajši – smo svoje dolžnosti vestno opravljali.

METKA ČELIGOJ, četrti razred
Osnovna šola »Dragotin Kette«
Ilirska Bistrica

O domovina, radi te imamo!

Nočemo vojne. Naša mladost je bila preveč brezskrbna, da bi se prav zavedali, kaj pomeni ta beseda. Ko pa je okupator prekoračil naše meje, in z nasiljem poskušal vzeti našo domovino, smo z grozo v očeh spoznali, kaj je vojna. In ne samo to, nekateri izmed nas so izgubili svoje najdražje. Padli so v boju za svobodo domovine. Pomagajmo tudi mi k osvoboditvi naše domovine. Domovina je samo ena in samo v njej se počutimo res varne. Sedaj, ko je v nevarnosti, ji bomo pomagali. Čeprav smo še mladi, bomo stopili v boj proti sovražniku, pomagali osvoboditi domovino in tako maščevali borce, ki so izgubili življenje.

Zato, mladi, postavimo se v bran okupatorju! Pokažimo svoje mladostne moči in našo zagnanost, ko se bijemo za svoje pravice.

Vodi nas tovariš Tito

Naše armade se že upirajo sovražniku, ki je vdrl čez naše meje. Pomagajmo jim tudi mi, učenci. Naše moči so majhne, a tudi s temi lahko prispevamo k osvoboditvi nje, ki jo imamo tako radi. Ne bomo je izdali in ne bomo pomagali sovražniku. Naj kar sili v našo domovino, a naletel je na odpor, ki ga ni pričakoval. Armada, ki se je že v svobodnih dneh vadila, sedaj kaže svoje moči. Vodi nas tovariš Tito, v katerega vsi zaupamo. Vodi nas bo do osvoboditve naše domovine, ki je samo ena in jo imamo najraje.

Osvobodili jo bomo, čeprav bomo zanjo žrtvovali svoja življenja.

Nočemo vojne, hočemo mir

Zakaj so vojne na svetu? Koliko trpljenja in hudega povzroči vojna. Zato jo moramo vedno preprečevati, hkrati pa biti nanjo pripravljeni. Spomnimo se samo,

kako so se naši dedje borili za nas. Kaj bi bilo, če bi takrat omagali! Kakšno bi bilo naše življenje. Ne poznali bi nič lepega. Niso se borili zase, ampak za nas, za našo bodočnost. Zato se moramo tudi mi potruditi, da bomo svojim potomcem izročili najbogatejšo dedščino – mir.

Beremo parole. Izbral sem si
najlepšo. Mi smo Titovi - Tito je
naš!

Ne bomo dovolili krojiti naše usode

Pred več kot tremi desetletji se je končala štiriletna vojna, v kateri smo zmagali mi. Sovražnik, ki si je upal priti v našo domovino, je moral oditi z dolgim nosom. Ljudje se še spominjajo teh dni. Partizani so se borili za svobodo, borili pa so se tudi ljudje, ki niso bili v gozdovih, in zmagali so.

Po mnogih letih svobode sem prišla na svet jaz. Vseh svojih petnajst let sem živela v miru in srečno. Toda prišel je dan, ko so vasi in mesta zasedli vojaki. Njihovi obrazi so resni, le tu in tam je kdo, ki ima na licih zloben nasmech.

Neke noči so poklicali očeta in šel je k partizanom. Sedaj se bomo morali boriti tudi mi in ne bomo jim dali svobode, ne bomo jim dovolili krojiti naše usode.

Ne povem, kje so naši

Včeraj zjutraj sem šel po mleko. Prišel sem do zemonske šole, kjer sem zagledal vojaka, ki je imel na levi roki rdeč trakec. Ta me je pustil naprej in mi pomežiknil. Prišel sem do Gregovih, kjer sem vzel kangljico s kolesa in vstopil. Tomaževa mama mi je napolnila kangljico. Nato sem se s kolesom zapeljal zunaj vasi. Nekaj časa sem vozil po cesti. Kar sem zagledal vojaka, ki je imel na levi roki moder trak. Šel sem naprej, kot da bi se nič ne zgodilo. Vojak je zakričal za menoj: »Hej, ti, ustavi se!« Pritekli so še drugi vojaki. Približal se mi je desetar, ki je imel dve zvezdici in plav trak. Povpraševal me je, kje so partizani. Odgovarjal sem mu, da jih še nisem videl. On pa je kar naprej silil vame. Potem je prišel naš sosed in desetar ga je vprašal, če me pozna. Ker je sosed priki-mal, me je vojak izpustil, zraven pa mi je zagrozil, da mi bo trda predla, če sem se zlagal. Ves preplašen sem se vrnil domov. Vse to sem povedal mami, ki me je pohvalila. Rekla mi je, da sem pametno ravnal.

Na juriš, naprej, partizan

Ljudje, pogledjte okoli sebe! Povsod vojaki, ki se z življenji borijo, da bi ohranili svobodo naše domovine – domovine, ki je samo ena. Okoli nas trosijo smrt rafali iz pušk in mitraljezov. Sovražnik nas hoče uničiti, toda mi se ne bomo vdali. Dajte, ljudje, pomagajte! Veste, domovina ni prazna beseda. Nekomu je pomenila srečo, drugemu zadovoljstvo. Sedaj ji moramo vračati to, kar nam je nudila v svobodi.

Zatorej, na juriš, naprej, za svobodo in mir!

Tudi na naši šoli vsi sodelujemo v pisanju in tiskanju lepakov, posebnih glasil, pomagamo z informacijami o diverzantih. Pripravljeni smo darovati svoja življenja za svobodo domovine.

Zatorej, na juriš, naprej, za svobodo in mir!

Pomagajte vsi, z zbiranjem orožja, obleke, hrane in informacij. Ne zatrite tega, kar je sovražnika že pred leti pregnalo, tega, kar je pripomoglo k osvoboditvi domovine.

UČENCI, NAŠA DOMOVINA JE V NEVARNOSTI

IN ZATO:

- UPRIMO SE SOVRAŽNIKU Z VSEMI SREDSTVI!
- NE DOVOLIMO, DA BI NAM DRUGI KROJILI USODO!
- NE DOPUSTIMO, DA BI NAM ODVZELI PRIDOBITVE SAMOUPRAVNE DRUŽBE, KAR SMO GRADILI PETINTRIDESET LET!
- BRANIMO NAŠA OGNJIŠČA, SVOBODO IN PONOS!

Harije

Kakor po vsej Primorski smo se tudi v krajevni skupnosti Harije pripravili na odpor. Že ob petih zjutraj so kurirji obvestili vse vodje družbenopolitičnih organizacij, naj gredo v šolo, kjer je štab. Delo so si porazdelili. V šolo ni smel nihče, ker so bile na hodniku straže. Kurirji imajo zvezo z ilirskobistriškimi kurirji. V štabu bodo dežurali dan in noč.

Dolnji Zemon

V naši vasi je vse urejeno, kot je treba. Vsi vaščani sodelujejo v narodni zaščiti, celo tisti, ki so stari več kot sedemdeset let.

Gornji Zemon

Ko sem se popoldne vrnil iz šole, so me poklicali v glavni štab in mi povedali, da bom kurir. Vsa vas je zastražena. Povsod so kurirji in stražarji. Dva stražita dostop do vasi, druga dva štab, tretja dva pa

IZ NAŠIH VASI

hodita okrog vasi. Tudi jaz sem stal na straži. Opazoval sem ljudi, ki so se zaskrbljeno zbirali.

Mereče

Vas Mereče leži pod hribom in je skrita v drevju. Je majhna in ima zelo malo prebivalstva. Tudi danes je naša vas mirna kot druge dneve. Na ljudeh ni opaziti nobene razburjenosti. V obrambo se je vključilo mnogo vaščanov, ki so pripravljeni braniti domovino.

Tominje

Tudi mi smo se pripravili na napad okupatorja. Vas smo zaščitili. Ljudje so na nogah podnevi in ponoči. Straža, ki se menjava vsake štiri ure, je zelo

budna. Sodelujejo tudi ženske in otroci. Za svobodo smo pripravljeni darovati tudi življenje.

Koseze

Tudi naša krajevna skupnost je budna in pripravljena. Učenci višjih razredov osnovne šole smo osnovali dežurno službo in napravili letake, ki smo jih popoldne raznesli in raztresli po vasi. Tudi cesto smo popisali z domoljubnimi gesli. Dežurni neprestano hodijo po vasi in bedijo nad ljudmi in njihovim premoženjem.

Zarečje

Na povelje občinskega štaba smo takoj aktivirali kurirje, ki so raznesli pozive članom civilne zaščite. Dežurna služba deluje neprekinjeno. Straže se menjavajo vsake štiri ure. Dežurna služba prevaja ukaze občinskega štaba civilne zaščite in teritorialne obrambe ter poroča o stanju v vasi. Mladinci so povsod nalepili propagandne lepake.

Ivan Jan

18

Korenine in razvoj belogardizma in domobranstva na Gorenjskem

Kot sestavni del udarne čete je nastala tudi postojanka na Brdu pri Predosljah, ki je bila sestavljena predvsem zaradi prirejanja vojaško političnih tečajev. Na Brdu je bilo namreč nameščenih več inštruktorjev, ki so prišli iz Ljubljanske pokrajine, med njimi tudi Janez Zupan iz Zgornjega Kašlja. Poveljnik oziroma vodja tečajev je bil Franc Rigler iz Dolenjega Logatca.

Na levem bregu Save je bilo v nekaj mesecih ustanovljenih devetnajst domobraskih postojank z okrog 1400 možmi. Organizirana in iz enega centra vodena moštva so tako postala nevarna oborožena moč, ki je delovala tudi v propagandnem smislu. Nevarna je bila predvsem zato, ker pri doseganju svojih ciljev ni izbirala sredstev. Rekrutacija v njihove vrste je bila še toliko lažja, ker fantom in možem ni bilo treba odhajati v nemško vojsko, ampak so ostajali v bližini doma. Med njimi je bilo tudi precej dezertirjev iz partizanov. Ker odhajanje med partizane ni bilo več le prostovoljno, so se v partizanskih vrstah našli tudi ljudje, ki po svojih moralnih lastnostih in ideološki pripadnosti tja niso sodili. Med temi so še največ škodovali tisti, ki so si pridobili funkcijo ali zaupanje in so potem pogosto izdajali. V vsakem gibanju so bili tudi »sopotniki«, ki so v takih primerih povzročali boleče žrtve. To so bili hkrati tudi politični udarci.

Po vsem tem spet vidimo, da »Oberkrainer Selbstschutz« oziroma gorenjsko domobranstvo, ki je v svoje vrste pritegnilo tudi precej raztrgancev in gestapovih agentov, ni bilo nič drugega kot gestapovo orožje in organizirana vojaška sila slovenskih in gorenjskih narodnih izdajalcev. Prav tako lahko iz navedenega sklepamo, kakšna je bila »samostojnost« domobrancev, kdo jih je podpiral in od koga so bili odvisni tudi glede orožja. Hkrati je tudi jasno, da je bil izvir propagande in organiziranja gorenjskih domobrancev v Ljubljani, kjer je bilo središče te kvizlinške formacije.

Kako široko je buržoazno klerikalno gospodo na Gorenjskem zajel domobraski oziroma četniški organizacijski val, nam povedo naslednja dejstva: samo v krajskem okrožju je bilo v jeseni leta 1943 odkritih in v decembru tudi likvidiranih devet organizatorjev bele oziroma plave garde, v kamniškem okrožju, kjer je bilo precej tovarn in tovarnarjev, ki so služili okupatorju, pa je bilo v tem času odkritih in kaznovanih okoli trideset organizatorjev domobranstva oziroma plave garde.

Že ta podatek govori, kako hud boj se je bil na tem območju in kakšna polarizacija je nastajala med vrhovi in ljudstvom. Okupatorsko vodstvo je neprestano in skrbno pazilo tudi na to, da je bil v okrožjih in po okrajih sposoben politični kader. Kmalu po atentatu na Hitlerju 20. julija 1944 je Kraisleiterja v kranjskem okrožju dr. Pfliega zamenjal dr. Hochsteiner in prav od njega je kmalu po okupaciji prišla ideja o podpihovanju bratomorne vojne.

Videli smo, da so bili raznim domobraskim postojankam na Gorenjskem dodeljeni tudi vojni kurati, ki so prihajali iz Ljubljanske pokrajine, se pravi iz ordinariata ljubljanske škofije. S tem so Nemci tiho popravljali napako, ki so jo naredili takoj po okupaciji. Takrat so namreč med izobraženci z Gorenjske izselili tudi večino duhovščine. Ko so klerikalni krogi postajali vedno bolj vidni nosilci aktivnega in oboroženega boja proti partizanom, se je pokazalo, da lahko duhovščina veliko naredi, in tudi je storila pri vzgoji domobraskih postojank za boj proti narodnoosvobodilnemu gibanju.

Tako je tudi uradno začel delovati škofijski ordinariat v Celovcu. Trinajstega septembra 1944 je namreč celovski »Kapitelvikar« Kadras poslal pismo dušnemu pastirstvu slovenske policije na Gorenjskem, naslovljeno na Viktorja Zormanu. V tem pismu dovoljuje oziroma naroča vikarju Zormanu, naj živi v postojanki v Predosljah in skrbi za dušno pastirstvo v tamkajšnji postojanki ter v postojankah v Kranju, Lescah, Domžalah, Kamniku, Vodica, Lahovčah, Cerkljah, Voklem, Žabnici, Skofji Loki, Gorenji vasi, Lučah, Črnem vrhu (zadnjih pet je na desnem bregu Save) ter v drugih postojankah, ki so že in še bodo vzpostavljene. Visoki crkveni dostojanstvenik v Celovcu, ki je bil, kot vse kaže, prej poučen o razmerah na Gorenjskem, je razumel vikarja Zormanu in njegove vojne kurate, ki so poslej opravljali dušno pastirstvo samo za domobrance. Dovolil je tudi, da verskim obredom, namenjenim domobrancem, prisostvuje tudi drugo prebivalstvo. Navodilo gre tako daleč, da dovoljuje mašo popoldne ali zvečer ali kadarkoli.

★ ★ ★

Gorenjski domobranci so morali pogosto tudi prisegati in so imeli kar dva teksta. Eden je veljal za Nemce in gestapo, drugi, »ilegalni«, pa za jugoslovansko vojsko, ki naj bi nastopila po umiku Nemcev. Prvi se glasi: »Prisegam pri vsemogočnem Bogu, da bom zvest, hraber in svojim nadrejenim pokoren, da bom v skupnem boju z nemško oboroženo silo, stoječo pod poveljstvom vodje velike Nemčije, SS-četami in policijo, vestno izpolnjeval svoje dolžnosti za slovensko domovino kot del svobodne Evrope proti komunističnim bandam in njihovim zaveznikom. V tem boju sem pripravljen žrtvovati tudi svoje življenje! Tako mi Bog pomaga.«

S tem besedilo domobranci niso prisegli niti Hitlerju niti Nemčiji ter da se bodo borili za Nemčijo in proti zaveznikom, ampak da se bodo samo na lastnem narodnostnem ozemlju tolkli proti komunizmu in njegovim zaveznikom. To pa so bili aktivisti na terenu, ki niso bili nujno tudi komunisti, zato pod pojmom »zavezniki« ne smemo razumeti samo Angležev in Američanov.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Maks Zadnik

7

Okupatorski zločini v Rižarni in drugod ter vloga tržaške buržoazije

Sodišče je tudi po kratki obrazložitvi zgodovine nacistične zasedbe Julijske Krajine, prihoda Einsatzkomanda v Trst in ustanovitvi uničevalnega taborišča Rižarne kot tretje etape specializiranega morilskega delovanja odreda Einsatzkomanda Reinhard takole utemeljilo njegovo delovanje:

»Vsi pripadniki skupine Einsatzkommando Reinhard so enako odgovorni za pokol Židov, političnih nasprotnikov in partizanov v Rižarni, saj je bil ravno poboj vseh nasprotnikov tretjega Reicha njihova glavna naloga, ki so jo svobodno sprejeli. (Pri tem so se ravnali po Hitlerjevem odloku iz 7. decembra 1941 »Nacht und Nebel« – Noč in megla, kar je pomenilo, da morajo nasprotniki izginiti brez večjih formalnih sodnih procedur. »Požreti« jih morata »noč« in »megla« – (prip. pisca). Zaradi strukture nacistične varnostne službe, v okviru katere je deloval Einsatzkommando, čeprav strukturno ali formacijsko ni spadal vanjo in zaradi soodgovornosti vseh pripadnikov te skupine ni mogoče razlikovati tistih, ki so ukazovali, od tistih, ki so izpolnjevali ukaze. Edino pravilno merilo je torej obtožiti vse sodelovanja pri večkratnem umoru v obremenilnih okoliščinah.«

In takšno kazen in njeno utemeljitev je v celoti potrdilo 28. 2. 1978. tudi prizivno sodišče.

SKLEP

Iz odkritja zvez in sodelovanja v pobijanju političnih nasprotnikov 3. Reicha med Einsatzkommando in drugimi nacističnimi policijskimi službami, ki so pobile še nadaljnjih 6000 ljudi v Jadranski operativni coni, pripravljajo v Trstu nov proces, v katerem bodo obtoženi še živeči pomembnejši poveljniki varnostne policije in varnostne službe.

Ob takem razvoju dogodkov v sosednji Italiji pa smemo, popolnoma prepričani, da naše žrtve niso bile manj vredne od tistih, ki so jih nacisti pobili na ozemlju Italije – utemeljeno pričakovati, da bodo tudi naši pravosodni organi čimprej organizirali sojenje tistim, v tem sestavku že navedenim živečim vojnim zločincem, ki so zagrešili zločine na ozemlju, ki je sedaj v sestavi Jugoslavije in torej pod jugoslovansko iurisdikcijo.

VIRI:

1. Članki iz Primorskega dnevnika od februarja do aprila 1976.
2. M. Zadnik, Istrski odred, Lj. 1975, str. 270–274 in 300–332.
3. Revija Gente februar marec 1976.
4. Dr. Tone Ferenc, Satan njegovo delo in smrt, Borec št. 3 – 6 1974.
5. Osebni zapiski pisca iz Tržaškega procesa, februar marec 1976.
6. Zaslišanja nekaterih esesovskih zločincev pri preiskovalnih sodnikih ZRN v Frankfurtu ob Maini, kopije v arhivu IZDG v Ljubljani.

(Konec)

Srečanje borcev iz partizanskih delavnic

Borce partizanskih delavnic iz Starih žag: radio-tehnične 99 D, orožarske, mehanične, čevljarske in krojaške delavnice vabimo, da se udeležijo prvega skupnega prijateljskega srečanja, ki bo 19. 9. 1978 v Dolenjskih Toplicah.

Pričetek srečanja ob 9. uri.

Ob 11. uri kulturni program.

Prevoz iz Dolenjskih Toplic v Stare žage zagotovljen.

Iniciativni odbor
partizanskih delavnic

Poizvedba

Prosimo za obvestilo o Florjanu Kakerju iz Gornjega grada, za katerim smo izgubili vsako sled po letu 1944, ko je bil na zbirni bazi za 5. prekomorsko brigado.

Obvestila pošljite na uredništvo TV 15, 61000 Ljubljana, Miklošičeva 28.

Gostilna Horvat Daniel, Gorišnica

Cenjenim gostom nudimo vsak dan topla jedila, vse vrste alkoholnih in brezalkoholnih pijač.

KONKURENČNE CENE!

Gostilna Milenko Lužnik, Ptuj, Ormoška c. 18

Nudimo vsak dan sveža topla jedila, vse vrste alkoholnih in brezalkoholnih pijač. NIZKE CENE!

Spomini nekega življenja

»Prepričana sem, da bi bili prav tako pogumni, kot smo bili mi, če bi prišel čas težkih preizkušenj,« je ob slovesu dejala tovarišica Poženelova

Vstopili sva v pisarno Silve Poženelove. Ropotanje pisalnega stroja je utihnilo in prijazno se nama je nasmehnila v pozdrav. Njen delovni prostor je majhen, poln drobnih stvari, pa vendar je vsaka stvar na svojem mestu. Povedali sva ji, zakaj sva prišli. Takoj je bila pripravljena za pogovor.

»Imeli ste težko otroštvo... Bi nam povedali kaj o tem?«

»Moje otroštvo in otroštvo vseh, ki so bili takrat mladi, ni bilo rožnato. Rodila sem se kot nezakonski otrok in bila že za to za marsikaj prikrajšana. Nezakonske matere niso imele nobene zaščite. Trdo je morala delati, da sva lahko živeli. Klekljala je podnevi, zvečer in pozno v noč, vmes je ribala učilnice. Ni me sram govoriti o tem. Vedno z velikim spoštovanjem mislim na svojo mamo. V tistih dneh, ko mnogi niso vzdržali italijanskega pritiska in so se v skrbi za boljši kos kruha udejnovali Italijanom, spreminjali celo svoje slovenske priimke, je ostala trdna. Vedno sem se podpisovala Poženel.«

»Kdaj je bilo posebno hudo?«

»Poleti devetnajstodvainštiridesetega. Italijani so zaprli mamo. Čez mesec dni so jo izpustili, a decembra istega leta, bilo je na Silvestrovo, so jo spet aretirali. Šele avgusta devetnajstopetinstiri-

desetega sva si spet segli v roke.

Bila sem kurirka

Tri najhujša vojna leta sem preživela pri teti v Srebrničevi ulici. Tu sem se od narodno zavednih ljudi, teh v tem predelu mesta ni bilo malo, navzele borbenega duha. Takoj ob kapitulaciji Italije smo ustanovili pionirski odred. Štel je sedem pionirjev, ki so ves čas vojne delali zelo aktivno. Vodila nas je tovarišica Albina Kalan. Zdaj je ni več v Idriji, preselila se je k staršem v Ameriko.

V tem odredu so mi zaupali nalogo kurirke. Izvrševala sem jo vestno, z veliko vnemo. Ni je bilo stvari, ki je ne bi naredila. Vsak dan sem nosila pošto na Hlevišo, od tam pa so jo pošiljali v tiskarno Slovenijo. Nikoli ne bom pozabila zime devetnajstotriinštiridesetega leta. Vsenaokrog je ležal sneg, ogromno snega. Do ram je segal. Lahko si mislite, kako je bilo partizanom. Sledovi njihovih korakov so se izdajalsko risali v sneg, mraz in mokrota sta silila skozi obutev in obleko. Tudi sama sem bila zelo slabo oblečena in obuta. V gumijastih škornjih sem gazila zasneženi hrib, da včasih nisem več čutila nog. Ko sem nekega dne s poslednjimi močmi prispela do javke na Hlevišah, so me

morali sezuti, stresti sneg iz škornjev in samo z masiranjem so mi spet pogrnali kri po žilah.

Ko so javko na Hlevišah ukinili, so me kot kurirko preusmerili na Cerkljansko. Zdaj sem dobila kolo, a ne tako, da bi se ga človek iz srca veselil. Stric ga je predelal iz starega nemškega bickla. Bilo je brez zavor in gume so bile trde, da so divje poskakovale po jastem makadamu. Pri vožnji me je oviral še težak nahrbtnik. In takrat sem, še dobro se spominjam, sanjala, kako lepo bo, ko si bom kupila novo kolo, takšno z zavorami. Sedla bom nanj, brez težkega nahrbtnika, in se breskrbno popeljala v jasen dan.

Razmišljali sva o tej njeni drobni želji, ona pa je nadaljevala pripoved:

»Brez nahrbtnika bi bila nemškimi stražarji, ki so bile do Spodnje Idrije postavljene kar na štirih mestih, na Prejnuti, na Marofu in dve v Spodnji Idriji, sumljiva. Povsod so me ustavljali in hoteli vedeti, kam in po kakšnih opravkih grem. Jaz pa sem razvezovala nahrbtnik, kazala steklenice in hitela pripovedovati, da grem po mleko za dojenčka. V resnici sem na Cerkljansko nosila pošto. V Idrijo sem poleg polnih steklenic mleka prinašala tudi letake.

Partizanske pesmi sem se pri kmečkih dekletih

naučila kar na pamet in potem sem jih posredovala vrstnikom v mestu.

In nikoli utrujena

Včasih sem morala na pot tudi po dvakrat na dan. Navadno je bilo to takrat, ko so aktivisti v mestu zvedeli, da Nemci pripravljajo napad na partizane. Komaj sem se vrnila s poti, že je bilo treba znova oprtati nahrbtnik in sesti na kolo. Pa mi ni bilo težko iti. Razumeti morate, takrat smo imeli pred seboj velike cilje. In tudi mladi smo se jih zavedali. Kako se jih ne bi! Ko bi vedeli, kako so nas že v šoli poniževali! Pravili so nam »sciavi«, to je sužnji. Zanje smo bili ljudje, ki so ustvarjeni za hlapčevanje. Nemci so bili še slabši od njih. Zato ob takih dneh nisem čutila utrujenosti. Bila sem srečna in ponosna, če sem le enem partizanu rešila življenje.

Nekoč so me domači odpadniki celo zaprli. Nekdo me je srečal blizu Zelina. Očitno sem mu bila sumljiva, kajti naslednji dan so me prišli iskat. Vpraševali so me po ljudeh, za katere sem natančno vedela, da delajo za partizane. Molčala sem. Grozili so mi, da me bodo odpeljali v Nemčijo, topli so me. Tudi če me ubijejo, sem govorila v sebi, molčala bom kot grob. Še isti dan so me izpustili.

»Kaj pa danes?«

»Zadovoljna sem. Rada delam v tem kolektivu, rada sem med mladimi in med učitelji. Dobri kolegi so.«

»In kaj mislite o današnji mladini?«

»Danes, ko imate tako lepo mladost, si morda res ne morete povsem predstavljati, kako je bilo takrat, in tudi sedanjosti ne morete povsem prav ocenjevati. A vendar imam veliko zaupanje v vas. Prepričana sem, da bi bili prav tako pogumni, kot smo bili mi, če bi prišel čas težkih preizkušenj.«

Poslovili sva se. Njena življenjska zgodba se nama je vtisnila globoko v srce. Njena misel o mladih nas je navdajala s tihim ponosom. Kako prijetno je, če veruje vate človek, ki je rasel in dozoraval v trdi šoli življenja.

Olga in Irena
Osnovna šola
»Jože Mihevc«,
Idrija

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRA

Člani literarnega krožka osnovne šole Jožeta Mihevc iz Idrije so napisali:
»Znano nam je, da objavljate tudi prispevke mladih sodelavcev. In tako vam pošiljamo pogovor s tovarišico Poženelovo, objavljen v našem šolskem glasilu. Kot vidite, je eden izmed zapisov rubrike, v kateri predstavljamo osebnosti, vezan na dejavnost mladih iz narodnoosvobodilnega boja. Predstavljamo vam ga v takšni obliki, kakor je izšel v našem glasilu. Veseli bomo, če ga bomo lahko prebrali v tedniku TV-15.«

Hvala! Žal mi je le, da niste priložili fotografije in obljube, da boste v prihodnjem šolskem letu napisali kaj podobnega samo za nas, za TV-15 za mladino. Zgodba vašega življenja govori o tem, da znate sukati pero. Še nekaj: javite priimka avtoric danes objavljenega sestavka.

Na eni izmed
proslav
dneva vstaje
slovenskega
naroda pa
smo srečali
Milana
Vesela,
najmlajšega
godbenika iz
Moravc:

»Bi kaj povedal za nas?« smo ga vprašali.

Zadrega ni bilo in odgovor hiter: »Ponosem sem, da sodelujem na proslavi, kakršna je spominjanje petinštiridesete obletnice pokrajinske konference KPS za Štajersko v Dežnu!«

Oglasi se kaj, dragi Milan! Pot te vodi tu in tam, največ po proslavah, in spominov se je verjetno nabralo kar precej. In da se ne kitim s tujim perjem: Milana Vesela je fotografiral tovariš Marjan Garbajs, naš stalni sodelavec.

Ne le spomini na dni našega narodnoosvobodilnega boja, nas zanimajo tudi vaša današnja pota, prizadevanja.

In tako se razveselim še tako drobne vesti, četudi gre samo za nekaj besed, misli. Na primer: Tamara Nemec je napisala, da je ondan obiskala Gabrovico. »Pohiteli smo tudi do bunkerja,« pravi učenka tretjega razreda osnovne šole Janka Premrla-Vojka iz Kopra, »v katerem je pet partizanov tiskalo partizanski časopis.« In tudi spominska plošča je tam.

Si se že vrnila s počitnic, draga Tamara. Oglasi se, da bom vedela.

Milena

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KR

NA OSNOVNI ŠOLI DR. VITA KRAIGERJA - Na ljubljanski osnovni šoli dr. Vita Kraigherja prizadevno deluje pionirski odred s tem imenom. Naša mentorica je pedagoginja Marija Štrukljeva. Pionirski odred ima svoj program dela. V letošnjem šolskem letu smo se udeležili pohoda v Velenje, bili smo na Ljubelju (na fotografiji!), kjer so se srečali nekdanji politični zaporniki, interniranci in izgnanci. Za nami je tudi vrsta solidarnostnih akcij. Našteli smo le nekaj iz našega programa, a morda le dovolj, da boste videli, kako negujemo tradicije narodnoosvobodilnega boja.

PIONIRJI OSNOVNE ŠOLE »DR. VITO KRAIGHER«, Ljubljana

Bila je brigadirka

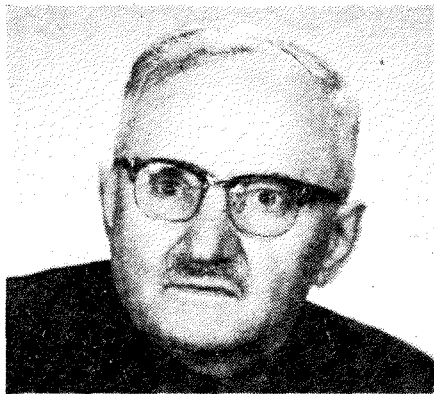
Moja teta živi v Mariboru in ko je bila še mlada, se je udeležila gradnje avtoceste Zagreb-Beograd:

Delali smo cesto nekje v Slavoniji. Spominjam se, da je bilo nekega dne posebno vroče, a vode ni bilo nikjer. Spodaj v dolini pa je posmehljivo šumela reka. Neznansko je bilo vroče. Kdaj pa kdaj sem se vzravala in si obrišala znoj s čela. Posedli smo na škarpo ob cesti. Ozirali smo se na travnik. Videli smo starca, kako žene ovce k reki. Pozdravili smo se. Rekli smo, da smo žejni. Takoj nam je natresel jabolk. In potem so spet zapeli krampi in lopate.

Vedeli smo, da delamo za domovino in noben napor nam ni bil odveč.

ERIKA GRGURIČ
Osnovna šola Vas-Fara,
Vas-Fara

Življenje mu ni bilo praznik

Mirko Vauda

»Ste jih opazili na vrtu?« mi pravi. »Lani sem jih posadil; pa tiste na oknih in na terasi?« Ni mi težko opaziti, da bi najraje ves čas govorila o rožah. Je že tako, da človek najraje govori o tistem, česar je v življenju najmanj imel. Na trenutke se mi dozdeva Mirko Vauda, pri svojih enainosemdesetih letih, dokaj utrujen. Enainosemdeset križev – pod vsakim je kos težke preizkušnje. Toda, že v naslednjem trenutku se mi zdi, da vse to ni res. Njegove besede ne dajejo občutka utrujenosti. Celo kanček šaljivosti je v njih. Toda tako je samo, kadar govori o rožah, o lepi pesmi, pa o otrocih in mladini, ki ji je posvetil največji del svojega življenja.

Zdaj, ko sva z najinim pogovorom skoraj pri kraju, ko je sonce naredilo že dokajšen kos poti čez Slovenske gorice in ko je Mirko Vauda sedel za stari pianino, premlevam v sebi vse tisto, o čemer mi je pripovedoval.

Rekel mi je, da je bila njegova mladost pot rojenega proletarca, torej neizbežnega revolucionarja, čeprav si za tako priznanje nikoli ni prizadeval.

Luč sveta je ugledal v Svetinjah pri Ormožu leta 1891. Sedemnajst let mu je bilo, ko je oče utonil v Muri. Mirko je spoštoval svojega očeta in želel je postati prav tako dober učitelj kot je bil njegov oče. Leta, ko se je mati sama ukvarjala z devetimi otroci, so ostala nepozabna. Njihovo življenje se je takrat imenovalo – revščina. Toda, kljub vsemu je hotel Mirko Vauda peti. »Sem pevec,« je govoril, »in peti mi je vse na sveti!« Rad bi prišel v ljubljansko Opero, celo na Dunaj jo je mahnil, kjer bi ga sprejeli v pevski hram, če bi ne obveljala materina in stričeva zahteva: najprej doštudirati v Mariboru.

Začelo se je leta 1909 na učiteljski. Mirko je odklonil, da bi pel na poroki nemškega profesorja pesem, ki je žalila slovenski narodni čut. Nadaljevalo se je tako, da je v vsem študentovskem obdobju sodeloval pri organiziranih akcijah proti nemškemu izživačemu – študentom in meščanom, ob njihovih prireditvah.

Leta 1910 je nastopil prvo službeno mesto v

Jarenini. Niti svoje postelje ni imel. Gostoval je zdaj pri eni pa spet pri drugi hiši, kar v tistih časih za učiteljstvo ni bilo nič nevsakdanjega. Leta dni kasneje je bil premješčen na šolo v Šmarjeto ob Pesnici. Tam in povsod drugod, kamor ga je pozneje zanesla pot, je ustanavljal pevske zbornice in najrazličnejša napredna društva. Ker se je boril proti ustanovitvi »šulferanjske« šole v Rupercu in, ker je bil sploh navdušen Slovenec, takratnim oblastem ni bil priljubljen.

»Dne 28. junija 1914 sem se udeležil velikega narodno sokolskega slavlja v Rušah,« se spominja Mirko Vauda. »Bilo je ob atentatu na avstrijskega prestolonaslednika Franca Ferdinanda v Sarajevu. Sodeloval sem v skupinah, ki so trgale nemške zastave in lepake, pri čemer pa so nas žandarji fotografirali. Ostal sem zapisan med politično osumljenimi do leta 1944.«

Leta 1915 se je štiriindvajsetletni Mirko v mariborskem narodnem domu seznanil s takratnim majorjem Rudolfom Maistrovom in z vsemi takratnimi tihimi protiaustrijskimi zarotniki, ki so po prvi vojni pripravljali boj za osvoboditev severne Slovenije. In potem so tu spomini na prvo nedeljo novembra 1917, ko je bil v Jarenini organiziran prvi protiaustrijski shod. S pesmijo »Hej Slovani!« so Jareninčani pozdravili resolucijo, poslano na okrajno glavarstvo, ki je med drugim zahtevala: konec vojne, ustavev vseh dajatev za vojno, slovenski jezik v vseh uradih in šolah, samostojno Slovenijo s severno mejo ob Muri...

»Takrat so drugi prišli pome orožniki,« se spominja Mirko Vauda. Disciplinska preiskava pa za slišanja in obljube, da bo med prvimi visel na drogih za obešance. Toda kljub temu je med prvimi vstopil v boj za osvoboditev severne Slovenije. In gotovo ni naključje, da si je Mirko Vauda s takratnim delom priboril spomenico borca za severno mejo.

Mislim, da se je kar nekako raznežil, ko je začel pripovedovati o obdobju svojega življenja po letu 1923. Vrnil se je v Šmarje-

to, med učence. »Kadar z mladino deliš dobro in slabo, je lahko pozabiti na marsikatero gorje,« pravi. Tretjič so ga odpeljali hlapci bana Natlačena v Maribor na zaslišanje. »Ti si boljševik!« so vpili. »Izbili ti bomo iz glave tvoje slovenstvo, tvojo vneto za pravice viničarjev in kočarjev!«

Premestiti so ga namestili v Makedonijo, toda takratni šolski upravitelj Mirko Vauda jih je prehitel z odločitvijo, da se bo odpovedal prosvetarski službi v takratnem režimu in bo odslej raje kmetoval.

»Obdobje vladavine bana Natlačena (1936–1941) je pomenilo zame obdobje strahovitih zasledovanj in ponižanj,« pravi Mirko Vauda. »In potem je nastopila okupacija. Že drugi petek aprila v letu 1941, me je obiskal nemški okrožni komisar Toeschner z gestapovci. Iskali so prepovedane knjige, ki sem jih le malo pred tem skrnil. Od takrat sem doma živel kakor pripornik, do trenutka, ko so me odgnali v Meljske vojašnice – v zapor. Tam sem ustanovil moški pevski zbor, ki je bil v resnici nekakšen odbor OF. Še istega leta sem bil z družino izseljen, najprej v Stanovo in pozneje v Kragujevac. Duha v meni pa tudi ni moglo ubiti. Kmalu sem se povezal z OF in NOB.«

Mirko Vauda se mnogih takratnih akcij še danes spominja. S tovarišem, ki je bil tri leta zaprt v Dachau, sta iz zaporov reševala na smrt in prisilno delo obsojene, uničevala sta pomembne vojaške akte, dokler vse to ni prišlo na uho okupatorskim plačancem. Smrtne obsodbe ga je rešila »dozdevna možganska kap«, za kar se je moral zahvaliti zavednim srbskim zdravnikom...

In danes? Pravi, da ima mirno vest, ker mu življenje ni bilo praznik in mu tudi danes ni. Čeprav je v pozno jesenskih letih, noče biti »živ mrlič«. Še vedno dela, kjer se le čuti koristnega. Od vsega so ostali le spomini... in pesem, ki blago doni po Vukovskem dolu.

Silvo Teršek

(Iz ALBUMA PORTRTOV, 1972)

Zavest o slogi

»Potrdili smo našo privrženost ciljem, načelom in idealom, ki nas združujejo že od začetka, je dejal na zadnji seji ministrske konference nevrščenih v Beogradu 30. julija, njen predsednik Josip Vrhovec. »Znova smo potrdili, da je zavest o slogi močnejša od nesloge in nesporazumov, ki so tudi med nami. Dokument, ki smo ga sprejeli, je pomemben manifest naših prepričanj pa tudi konkretne, akcijske solidarnosti.«

VEČER – 31. julija 1978

Tito: »Želel bi, da ohranite to tradicijo...«

Minulo nedeljo je bila v Sinju 263. obletnica Sinjske alke, spomina na junaške podvige v obrambi naše svobode pred tujimi nasilniki... »Želel bi, da ohranite to tradicijo in da prenašate svoj svobodoljubni duh na mlade generacije,« je o Sinjski alki dejal tovariš Tito.

Na fotografiji: ena izmed najmlajših udeleženk pod »srebrnim ščitom« predsednika republike tovariša Tita, ki ga vsako leto kot priznanje podeljujejo zmagovalcem te že tradicionalne sinjske prireditve.

Foto: VELJKO BLAŽIČ

Veliko srce

Fanin tovariš – soborec, Pande Taškosi, doma iz vasi Livci, je v svoji knjigi Dosledni zaobljubi zapisal:

Prevzet s čustvi in z mislimi na lepoto in vlogo Lavčanske planine, smo tiho peli svojo pesem:

*Aj što mi e milo em drago,
mlada partizanka da stanam
na Perlisterka planina
vo Lavčanskata korija,
kaj dvanaesete kladenci.*

*Tamu se site sobravme
tamu si kletva zadovme:
so fašisti da se bieme
za našata Makedonija
sloboda da dobleme.*

*Zbogum proštavaj mi, rode moj,
jas otidov vo boj, boj, boj.*

Fana Kočovska-Cvetković, edina živa od sedmih pionirjev – herojev Jugoslavije

Lep glas, skoraj dekliški, mlade partizanke iz vasi Lavci, Fane Kočovske, je dal posebno melodičnost temu zboru v tihi noči. Pela je od srca, ker so besede pesmi govorile o njej sami. Konec pesmi smo kot vedno, sklenili z našim partizanskim pozdravom: Smrt fašizmu – svoboda narodu!

»Bravo, bravo, Fano,« se obrne k njej Strogov. »Tvoj glas nas vodi, je kot balzam rani, srce nam poigrava!« Vsi smo se pridružili besedam Strogova. A Fana, skromna, kot je bila vedno, odgovori:

»Kar šalite se z menoj, a jaz bom, lepo ali grdo, vedno pela kakor mi duša želi!«

PRAKTIČNA ŽENA –
29. julij 1978

Mera – rudarji

Mika Špiljak je na seji v mestnem sindikalnem svetu Zagreba rekel: – Glej, zdaj so vse republike po družbenem dogovoru povečale osebne dohodke funkcionarjem. Čim povečajo republike, se poveča tudi pritisk v federaciji, skupščinah, izvršnem svetu... vsi zahtevajo višje dohodke. Sklicem sem sejo sekretariata in rekel: ... »Ne strinjam se s tem! Dokler rudarji prejema 300.000 starih dinarjev kot osebni dohodek in mesece čakajo, da se bo kdo dogovoril in jim povečal dohodek, a sebi jih povečujemo, ne privolim!« Prišlo je do pojasnjevanj, sestankov, pritiskov. Telefoni so zvonili na vse strani. In ker nisem privolil, smo se sestali, prepričevali in se prepričali, da sami sebi ne smemo povečati osebnih dohodkov.

BORBA – 1. avgusta 1978

Hasanovo prvo pismo

Vojak Hasan Ramić iz enote Ante Pepca je napisal svoje prvo pismo. Hasan je prišel v JLA nepismen in v šestih mesecih je z vsestransko pomočjo starešin in desetarja – profesorja Bernarda Rajha – obvladal čitanje in pisanje.

Hasan Ramić je rojen leta 1952 v občini Kalesija, eni izmed najbolj siromašnih občin v Jugoslaviji, poleg Tuzle.

»Vse, kar sem doživel v vojski, se bom spominjal vse življenje.« Zdi se mi, da sem šele sedaj začel živeti,« je rekel človek, ki je v svojem dvaindvajsetem letu napisal svoje prvo pismo.

BORBA – 1. avgusta 1978